

Var går gränsen?

Vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden

Brännkärr Jenny och Haagensen Hanna

Avhandling för pedagogie magisterexamen

Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Åbo Akademi

Vasa 2015

ABSTRAKT

Författare Brännkärr Jenny, Haagensen Hanna	Årtal 2015
Arbetets titel Var går gränsen? Vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden.	
Opublicerad avhandling i pedagogik för pedagogie magisterexamen Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier	Sidoantal 85
<p>Referat</p> <p>Syftet med denna avhandling är att undersöka vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisning. Ansvarsområdena som undersökts har namngetts tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter. Med tillgänglighet avses kontakten mellan hem och skola, med fostran avses hemmets respektive skolans ansvar för fostran och med lärares externa uppgifter avses uppgifter som lärare har trots att uppgifterna enligt lag inte är en del av läraruppgiften. Skillnader i vårdnadshavares uppfattning har analyserats utgående från vårdnadshavares utbildningsgrad och familjesituation. Utgående från avhandlingens syfte har följande forskningsfrågor utformats:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Vad är vårdnadshavares uppfattning om ansvarsområdena tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter?2. Hurdana skillnader finns det i vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavares utbildningsgrad?3. Hurdana skillnader finns det i vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavares familjesituation? <p>För att besvara ovanstående forskningsfrågor användes webbenkät som datainsamlingsmetod, vilket innebär att undersökningen är kvantitativ. Undersökningen har även kvalitativa inslag på grund av ett fåtal öppna frågor i webbenkäten. Forskningsansatsen är positivistisk. För att analysera materialet gjordes envägs variansanalys (one-way ANOVA) och engrupps t-test i statistikprogrammet SPSS.</p> <p>Respondenterna för undersökningen är vårdnadshavare till elever i årskurs tre och fyra i svenskspråkiga skolor från tre städer i Svenskfinland. Det totala antalet respondenter i undersökningen är 79.</p> <p>Resultatet visar att vårdnadshavarna uppfattar ansvarsområdet tillgänglighet vara mindre viktigt än det neutrala mittpunkter samt att ansvaret för fostran och externa uppgifter inte enbart är lärarens. Vid analys av ansvarsområdena utgående från utbildningsgrad visar endast resultatet för analysen av ansvarsområdet tillgänglighet på signifikanta skillnader. Skillnaden kan ses mellan vårdnadshavarna med examen på andra stadiet respektive universitetsexamen. Resultatet visar dock att vårdnadshavarna med examen på andra stadiet anser att lärare har större ansvar för både fostran och externa uppgifter jämfört med vad vårdnadshavarna med yrkeshögskoleexamen respektive universitetsexamen gjorde. Vid analys av ansvarsområdena utgående från familjesituation visar resultatet inga signifikanta skillnader. Resultaten visar dock att vårdnadshavarna med äldre barn som går eller har gått i grundskolan anser att lärare har större ansvar för fostran jämfört med vad vårdnadshavarna vars barn är det första i grundskolan anser. Vid motsvarande analys av externa uppgifter anser vårdnadshavarna vars barn är det första i grundskolan att lärare har större ansvar.</p>	
<p>Sökord / indexord</p> <p>fostran, samarbete, lärarroll, vårdnadshavare kasvatus, yhteistyö, opettajuus, huoltajat discipline, cooperation, role of teacher, caregiver</p>	

Innehåll

1 INLEDNING	1
1.1 Bakgrund och syfte	1
1.2 Avhandlingens upplägg	3
2 FOSTRAN UR ETT VÅRDNADSHAVAR- OCH LÄRARPERSPEKTIV	4
2.1 Fostran ur vårdnadshavarperspektiv	5
2.2 Fostran ur lärarperspektiv	8
3 LAGSTADGADE RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER FÖR LÄRARE, ELEV, VÅRDNADSHAVARE OCH BARN	13
3.1 FN:s konvention om barnets rättigheter	13
3.2 Barnskyddslag 417/2007	14
3.3 Lag om grundläggande utbildning 628/1998.....	15
4 PROFESSIONELLT SAMARBETE MELLAN HEM OCH SKOLA	19
4.1 Ansvar för samarbete mellan hem och skola.....	19
4.2 Samarbete mellan lärare och elev	22
4.3 Kontakten mellan hem och skola.....	24
4.4 Utmaningar i samarbetet mellan hem och skola.....	26
5 METOD	28
5.1 Syfte och forskningsfrågor	28
5.2 Forskningsansats.....	29
5.3 Metodval	29
5.4 Enkät som datainsamlingsmetod	31

5.4.1 Val av webbenkät som datainsamlingsmetod	33
5.4.2 Utformning av webbenkäten	34
5.5 Val av respondenter	35
5.6 Genomförande av undersökningen	36
5.7 Statistiska analyser	39
5.8 Validitet, reliabilitet och etik	40
6 RESULTAT.....	43
6.1 Resultatets bakgrund och struktur	43
6.1.1 Fördjupning i vårdnadshavarnas svar i webbenkäten	46
6.2 Vårdnadshavares uppfattning om ansvarsområdena tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter.....	53
6.3 Skillnader i vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavares utbildningsgrad	54
6.4 Skillnader i vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavares familjesituation	57
6.5 Sammanfattning av resultatet	60
7 DISKUSSION	62
7.1 Resultatdiskussion	62
7.2 Metoddiskussion.....	66
7.3 Förslag på fortsatt forskning.....	70

LITTERATUR

BILAGOR

Figurer

Figur 1. Styrsystemet för utbildningen i Finland.....	16
Figur 2. Figur över Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori.....	22
Figur 3. Den proximala utvecklingszonen.....	24
Figur 4. Femgradig Likert-skala ur webbenkäten.....	34
Figur 5. Förhållandet mellan populationen och stickprovet.....	35
Figur 6. Respondenternas procentuella könsfördelning.....	43
Figur 7. Procentuell fördelning för respondenternas utbildningsgrad.....	44
Figur 8. Procentuell fördelning för respondenternas familjesituation.....	44
Figur 9. Procentuell fördelning för respondenternas nuvarande yrke.....	45
Figur 10. Svarsfördelning för enkätfrågan När vill du kunna kontakta läraren?.....	47
Figur 11. Svarsfördelning för enkätfrågan Hur viktigt är det för dig att kunna kontakta läraren på/via e-post/telefonmeddelande?.....	48
Figur 12. Svarsfördelning för enkätfrågan Hur viktigt är det för dig att kunna kontakta läraren via/på samtal till lärarens privata telefon?.....	49
Figur 13. Svarsfördelning för vårdnadshavares åsikt om lärarens ansvar om att tillrättavisa elever utanför skoltid.....	50
Figur 14. Svarsfördelning för vårdnadshavares åsikt om lärarens ansvar för elevers uppförande.....	51
Figur 15. Svarsfördelning för vårdnadshavarna åsikt om lärarens ansvar att delta i klassaktiviteter som ordnas utanför skoltid.....	52
Figur 16. Svarsfördelning för vårdnadshavarna åsikt om lärarens ansvar att påminna eleverna om läkartider.....	53
Figur 17. Vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisning.....	60
Figur 18. Vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från utbildningsgrad och familjesituation.....	61

Tabeller

Tabell 1. Minimi-, maximi-, mitten- och medelvärde för ansvarsområdena.....53

Tabell 2. Deskriptiv statistik över vårdnadshavarnas uppfattning om lärares
ansvarsområden utgående från vårdnadshavarnas utbildningsgrad.....57

Tabell 3. Deskriptiv statistik över vårdnadshavarnas uppfattning om lärares
ansvarsområden utgående från vårdnadshavarnas familjesituation.....59

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Läraruppgdraget är mångfacetterat. Läraryrket har genomgått stora förändringar sedan slutet av 1900-talet (Carling & Cleve, 2005, s. 223–225; Esteve, 2000, s. 197; Landin & Hellström, 2001, s. 15–16; Persson & Tallberg Broman, 2002, s. 257–258). Förändringen kan ses i att skolan i dag ska vara en skola för alla barn oavsett barnens bakgrund och behov. Exempelvis år 2010 gjordes förändringar i lagen om den grundläggande utbildningen (628/1998) gällande elevers rätt till stöd (Lag om grundläggande utbildning, 1998). Enligt denna lag har elever rätt till anpassat stöd, även kallat trestegsstödet. På grund av utbildningssystemets utveckling har kraven på lärare blivit allt fler och mer omfattande, både inom och utanför undervisningen (Esteve, 2000, s. 197).

Även Persson och Tallberg Broman (2002, s. 257, 259) anser att skolan har fått ett större ansvar för det individuella barnets fostran och att förändringar i styrdokument gett lärare nya uppgifter. Vårdnadshavarna är i dag mer delaktiga i sina barns fostran och har ett större inflytande på undervisningen i skolan. Läraruppgdragets nya uppgifter i kombination med vårdnadshavares allt större påverkan på skolan har då lett till att lärares ansvarsområden har utvidgats. Lärares utvidgade ansvarsområden anser Hargreaves (1998, s. 130) leda till uppkomsten av gråzoner i läraruppgdraget eftersom det blir svårare att dra gränser för lärares respektive vårdnadshavares ansvar för olika uppgifter.

Trestegsstödet och vårdnadshavares allt större delaktighet i det individuella barnets skolgång är exempel på faktorer som visar på omfattande förändringar inom läraryrket. Dessa förändringar i kombination med våra egna erfarenheter av och uppfattningar om lärares komplexa uppdrag i dagens skola är bakgrunden till valet av avhandlingens tema om lärares ansvarsområden.

Syftet med avhandlingen är att undersöka vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisning. I undersökningen fokuserar vi på skillnader i vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från både utbildningsgrad och familjesituation. Med utbildningsgrad avses i denna avhandling på vilken nivå vårdnadshavarna till elever i årskurs tre eller fyra erhållit sin högsta examen. Utbildningsgraderna är examen på andra stadiet, yrkeshögskoleexamen och universitetsexamen. Examen på andra stadiet omfattar grundskoleexamen, yrkesexamen och

studentexamen. Med familjesituation avses huruvida vårdnadshavarna till elever i årskurs tre eller fyra har sitt första barn i grundskolan eller om vårdnadshavarna har äldre barn som går eller har gått i grundskolan.

I avhandlingen har lärares ansvarsområden utöver undervisning delats in i tre områden: tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter. Dessa tre områden har skapats utgående från våra egna uppfattningar om vilka ansvarsområden utöver undervisningen vi anser att dagens lärare har. Utgående från fyra förberedande lärarintervjuer kunde även tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter konstateras höra till läraruppdraget i dag. Inom ansvarsområdet tillgänglighet behandlas frågor gällande kontakten mellan hem och skola. Exempel på en fråga i enkätens del om ansvarsområdet tillgänglighet är *hur viktigt är det för dig att läraren kontaktar dig via telefonsamtal?*. Inom ansvarsområdet fostran behandlas frågor gällande hemmets respektive skolans ansvar för fostran av eleven. Exempel på ett påstående i enkätens del om ansvarsområdet fostran är *det hör till lärarens ansvar att observera barnets matvanor under skoltid*. Inom ansvarsområdet lärares externa uppgifter behandlas frågor gällande uppgifter som lärare har trots att uppgifterna inte enligt lagen är en del av läraruppdraget. Exempel på ett påstående i enkätens del om ansvarsområdet lärares externa uppgifter är *det hör till lärarens ansvar att påminna om läkartider*. De frågeställningar och påståenden som respektive ansvarsområde omfattas av kan ses i undersökningens enkät (se bilaga A).

Med denna avhandling önskar vi ge vårdnadshavare, lärare, lärarstuderande och andra intresserade en bättre inblick i hur läraruppdraget ser ut idag och hur vårdnadshavare uppfattar det. Avsikten med avhandlingen är även att göra hemmet respektive skolan införstådda med varandras skyldigheter, rättigheter och förväntningar gällande en elevs skolgång.

I avhandlingen används det könsneutrala begreppet *hen* enligt samma definition som Institutet för språk och folkminnen (2013):

Hen används på olika sätt och grovt kan man urskilja två användningsområden. För det första kan *hen* användas som ett alternativ till uttryck som *han* eller *hon* eller *vederbörande* i fall där könstillhörigheten är okänd, oväsentlig eller ska otydliggöras. För det andra kan *hen* användas om personer som inte vill kategoriseras i grupperna "man" och "kvinna", eller av personer med normkritiska intentioner som inte vill kategorisera mottagarna i en tvådelad könsuppdelning.

Genom att använda begreppet *hen* istället för *han/hans* eller *hon/hennes* har de olika parterna som nämns i avhandlingen (vårdnadshavare, barn, lärare och elev) förblivit könsneutrala. Begreppet underlättar även formuleringar där han eller hon annars används.

1.2 Avhandlingens upplägg

I kapitlen två, tre och fyra presenteras teori som är relevant för avhandlingens syfte och tre valda ansvarsområden. I kapitlen fem, sex och sju behandlas undersökningens upplägg och genomförande samt resultat med tillhörande diskussioner.

Kapitel två inleds med en kartläggning av förändringar i synen på fostran, följt av en presentation av fostran ur ett vårdnadshavar- och lärarperspektiv. I kapitel tre redogörs för juridiska styrdokument som behandlar lärares, elevers, vårdnadshavares och barns rättigheter och skyldigheter i skolan. De juridiska dokument som behandlas i kapitel tre omfattas även av vårdnadshavares och barns samhälleliga rättigheter och skyldigheter som kan påverka läraruppdraget och barns skolgång.

Professionellt samarbete mellan hem och skola redogörs för i kapitel fyra. I detta kapitel diskuteras vem som har ansvar för samarbete mellan hem och skola, hur samarbete mellan lärare och elev samt kontakten mellan hem och skola kan yttra sig. Kapitlet avslutas med en redogörelse för utmaningar som lärare kan uppleva i läraryrket och i samarbetet med vårdnadshavare.

I avhandlingens femte kapitel ingår en redogörelse för undersökningens syfte, forskningsfrågor och forskningsansats. Även val av datainsamlingsmetod presenteras följt av vår motivering av val av respondenter och av genomförande av undersökningen. Därefter behandlas tillvägagångssätten för de statistiska analyser som utförts och av en diskussion om validitet, reliabilitet och etik.

Resultatet för undersökningen redogörs för i kapitel sex. Diskussioner om resultatet och metodvalet förs i avhandlingens sjunde kapitel. Kapitlet avslutas med förslag på fortsatt forskning.

2 Fostran ur ett vårdnadshavar- och lärarperspektiv

Fostran som fenomen kan beskrivas som en samhällelig strävan efter att forma en människa till att bemästra fysiska behov och ha känslomässig kontroll. En fostrad individ ska ha förmåga att behärska sociala och fysiska situationer i vardagen samt anpassa sig till samhälleliga moraliska regler. Hen ska även tillhöra en grupp eller vara en del av samhället (Moqvist, 1991, s. 3.)

Enligt Landahl (2006, s. 8–9) finns det två syner på fostran. Den ena inriktningen behandlar fostran ur ett framtidsperspektiv och fokuserar på att med rådande ideal fostra en individ för framtiden, vilket även Carling och Cleve (2005, s. 227) ser som en av grunderna i fostran. Medan denna inriktning behandlar fostran för framtiden fokuserar istället den andra inriktningen på fostran i nuet. Landahl (2006, s. 8–9) anser vidare att den senare formen av fostran omfattas av mer allmänna företeelser som kan förekomma i vardagen. Förseningar, dålig uppmärksamhet och glömska är exempel på företeelser i vardagen och i nuet där den andra fostraninriktningen kan ses och användas. Båda inriktningarna uppmärksammas och behandlas i avhandlingen och dess undersökning.

Vårdnadshavare har det huvudsakliga ansvaret för barns fostran (Eskelinen, 2001, s. 30; Hellsten, 2000, s. 16–23, 129; Utbildningsstyrelsen, 2004, s. 20; Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 3). Synen på fostran och fostransansvar har emellertid genomgått en förändring ur ett historiskt perspektiv (Carling & Cleve, 2005, s. 223–225; Moqvist, 1991, s. 11). Läkare fick stort inflytande över barns fostran i början av 1900-talet. Respekten för läkarna grundades på deras kunskaper i att rädda liv (Carling & Cleve, 2005, s. 224–226). I mitten av 1900-talet fostrades barn efter kristna värderingar med rådgivning av prästen (Carling & Cleve, 2005, s. 223–225; Hultqvist, 2011, s. 212). I 1900-talets Finland fick lärarna i likhet med prästerna en respekterad och betydande roll inom utbildning och fostran, dels på grund av de kunskaper de besatt och dels på grund av den sociala ställning som läraryrket hade (Sahlberg, 2012, s. 47, 112). Samhällets och familjens tidigare auktoritära syn på fostrande övergick sedan till att bli en för barn friare och mer demokratisk fostran (Carling & Cleve, 2005, s. 224–225).

Synen på läraryrket och dess uppdrag har förändrats avsevärt sedan slutet av 1900-talet, vilket kan ses i det allt större ansvar skolan och lärarna fått för undervisning och fostran. I och med att samhällets syn på barndom och fostran har förändrats, har även läraruppdraget förändrats med tiden. Strävan efter en demokratisk fostran och barndom har därför till stor del förändrat synen på vilka uppgifter som hör till lärarens ansvarsområden. (Carling & Cleve, 2005, s.

223–225; Esteve, 2000, s. 197; Landin & Hellström, 2001, s. 15–16; Persson & Tallberg Broman, 2002, s. 257–258.)

Trestegsstödet är ett exempel på en relativt ny och lagstadgad uppgift som lärare har i dag (Lag om grundläggande utbildning, 1998). Lagförändringen kan ses som en följd av samhällets strävan efter demokratisk fostran och barndom i och med att denna förändring understryker en skola för alla.

2.1 Fostran ur vårdnadshavarperspektiv

En vårdnadshavares tillvägagångssätt vid fostran är individuellt och påverkas ofta av hens egen barndom och uppfostran (Carling & Cleve, 2005, s. 161, 227). Hur en vårdnadshavare fostrar sitt barn grundar sig på etiska och moraliska värderingar som formats och gått i arv från generation till generation (Hellsten, 2000, s. 91–92).

Baumrind (refererad i Kopko, 2007, s. 1–8) menar att det finns fyra olika fostransstilar: auktoritativ, auktoritär, tillåtande och oengagerad. En auktoritativ vårdnadshavare har en sträng men aktiv fostransstil där vårdnadshavaren tillsammans med barnet ofta för diskussioner om fostranssituationer men där vårdnadshavaren har den slutliga bestämmanderätten. Den auktoritära vårdnadshavaren har även en sträng fostransstil men tillåter till skillnad från den auktoritativa vårdnadshavaren inte att fostransbeslut diskuteras. En auktoritär fostransstil är istället bestraffande, kontrollerande och disciplinär. Vidare menar Baumrind att tillåtande vårdnadshavare är mycket omhändertagande men kräver inget av sina barn. I denna fostransstil har vårdnadshavarna en mer passiv roll i fostrandet och vill att barnen ska vända sig till dem för att få stöd när barnen själva anser sig behöva stöd. Till skillnad från alla ovannämnda fostransstilar är den oengagerade vårdnadshavaren varken omhändertagande eller aktiv. Denna typ av vårdnadshavare engagerar sig inte i sitt barns fostran och kan i vissa fall till och med försumma barnets behov.

Fostransansvaret har ur ett vårdnadshavarperspektiv genomgått en stor förändring. Under 1900-talet hade mannen i familjen en ledande roll och ett stort inflytande över hur familjen skulle styras (Carling & Cleve, 2005, s. 223–224). Dock hade modern i den borgerliga familjen ansvar för barnens fostran och för att vårda familjens relationer (Moqvist, 1991, s. 20–21). I dagens samhälle har vårdnadshavarna det primära ansvaret för ett barns fostran (Eskelinen, 2001, s. 30; Hellsten, 2000, s. 16–23, 129; Utbildningsstyrelsen, 2004, s. 20;

Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 3). Vårdnadshavarna vill idag ta ett större ansvar för fostran eftersom de är införstådda i de positiva effekter ett aktivt föräldraskap innebär (Hougaard, 2004, s. 44–60). Utbildningsstyrelsen (2007, s. 25) menar att det i många familjer är modern som ansvarar för omvårdnad och fostran av barnet även om fadern också aktivt deltar i omvårdnaden.

Vårdnadshavare är ofta beredda att göra allt för sina barn. Ur ett historiskt perspektiv är detta fenomen inget nytt men har satts i stort fokus i dagens syn på barnomsorg (Carling & Cleve, 2005, s. 14). Enligt Hougaard (2004, s. 27–28, 33–74) beror dagens syn på fostran på den samhälleligt förändrade synen på barn och barndom. Hougaard har definierat fem områden där vårdnadshavares förändrade syn på barn kan konstateras. De områden där synen på barn har förändrats gäller:

- Barns frihet
- Obegränsad tillgång till materiella saker
- Goda förutsättningar
- Omsorg
- Undvikande av straff

Barn ges i dagens samhälle allt mer självbestämmanderätt. Detta innebär till exempel att barn ges utrymme att bestämma när de ska äta och när de ska leka. Vårdnadshavare vill genom detta ge barn större *frihet* i vardagen. (Carling & Cleve, 2005, s. 135–140; Hougaard, 2004, s. 34–44.)

Genom att ge barn mer ansvar anser Carling och Cleve (2005, s. 66–67) att vårdnadshavare vill frångå synen på auktoritärt föräldraskap. Vårdnadshavare vill istället skapa en demokratisk relation som kan forma ett självständigt barn med utrymme att ta egna beslut.

Den ökade välfärden har resulterat i att vårdnadshavare har större möjligheter att förse sina barn med materiella föremål och leksaker. Vårdnadshavares ekonomiska situation leder i många fall till *materiellt överflöd för barnen*. Vårdnadshavares vilja att ge sina *barn goda förutsättningar* i livet resulterar i att barn får både utökad självbestämmanderätt och överflödig materiell tillgång. Vårdnadshavares vilja att stimulera barns utveckling är en positiv följd av den förändrade synen på barn. Barnens likvärdighet i en familj visar på ett synsätt som betonar alla människors lika värde. (Hougaard, 2004, s. 44–60.)

Vårdnadshavares förhållningssätt till *barnomsorg* har utvecklats till att bli mycket betydelsefullt i familjen. Utvecklingen tros bero på en större insikt i den positiva inverkan som uppmärksamhet och kärlek kan ha på ett barn. Tidigare var fysiska straff som exempelvis aga ett vanligt tillvägagångssätt vid fostran av barn. Straffet användes för att lära barn att felaktiga handlingar och dåligt agerande får negativa konsekvenser. Fysisk *bestraffning* på detta sätt är idag förbjudet tack vare samhällets förändrade syn på fostran och större kunskap om vilka negativa följder bestraffning får både på barnens psykiska välmående och utveckling. Bestraffning för att skapa fruktan hos barn används därmed inte i samma mån som tidigare. (Hougaard, 2004, s. 60–73.)

Den utvecklade synen på barn har gett dem en bättre ställning i samhället. Dock påpekar Hougaard (2004, s. 33–44) att den nya synen på barn och barndom även får negativa följder genom att vårdnadshavare jämför barns förståelse för olika situationer och frågor med sin egen förståelse för samma fenomen. Trots att barn har liknande känslor som vuxna, kan barns känslouppfattning och förståelse inte jämföras med vuxnas. På detta sätt projicerar vårdnadshavaren många av sina egna känslor på det individuella barnet, något som barnet inte behöver vara tillräckligt moget för att hantera och förstå.

I dagens hektiska samhälle ges det i många fall färre chanser för vårdnadshavare och barn att tillbringa tid tillsammans. Detta i kombination med samhällets välfärd resulterar i att många vårdnadshavare försöker kompensera sin frånvaro materiellt (Hellsten, 2000, s. 127–128). Enligt Hougaard (2004, s. 44–49) kan materiellt överflöd leda till att barn inte förstår de införskaffade sakernas värde då de vet att tillgången på exempelvis leksaker i princip är oändlig. Detta kan även utveckla ett beteende där barn ställer krav på sina vårdnadshavare för att få det de vill ha.

Vårdnadshavare försöker ofta kompensera sitt barn på områden och i situationer där vårdnadshavarna anser sig vara otillräckliga. Utöver detta har det utvecklats en allmän uppfattning om att ett barn och en familj ska uppleva mycket för annars tröttnar barnet och blir uttråkat. Exempel på upplevelser kan vara intressanta resor eller påkostade barnkalas. Strävan efter att göra allt för att barnet ska känna sig lyckligt och må bra har istället resulterat i att barnet genom ständig service under uppväxten börjat kräva mer både gällande materiella saker och tjänster i vardagen. (Carling & Cleve, 2005, s. 14–15, 21–22.)

Begreppet *curlingförälder* togs i bruk i Sverige år 2004 och är ett bekant begrepp vid diskussion om fostran av dagens barn (Carling & Cleve, 2005, s. 11–12). Enligt Svenska

Akademins ordlista (2015, s. 130) är en curlingförälder en vårdnadshavare som gör allt för att undanröja problematiska situationer och frågor som barn kan möta i sin vardag. Att ge barn omsorg är viktigt och små barn behöver ha en curlingförälder, men om en vårdnadshavare upprätthåller denna omsorg och service under hela barnets uppväxt kan följderna till exempel bli att det vuxna barnet inte klarar av att möta problem i vardagen (Carling & Cleve, 2005, s. 11–13; Grandelius, 2006, s. 33; Hougaard, 2004, s. 61–62).

Vårdnadshavares omfattande omsorg för barn kan även ses inom skolvärlden då vårdnadshavare till exempel ifrågasätter lärares bedömning av deras barn och i vissa fall även börjar ifrågasätta lärares yrkeskompetens (Carling & Cleve, 2005, s. 13–14). Vårdnadshavares önskan om och krav på att lärare dels ska tillgodose varje barns individuella behov och dels upprätthålla hög servicenivå ställer i sin tur höga krav på lärarpersonalen (Hougaard, 2004, s. 144–145). Med hög servicenivå avses att läraren ska tillgodose de önskemål och krav som både vårdnadshavarna och eleverna kan ha. Exempelvis kan läraren upprätthålla hög servicenivå genom att skicka hem elevers läxor vid sjukfrånvaro.

I insändaren med rubriken Why parents need to let their children fail (The Atlantic, 2013) skriver Lahey att överbeskyddande vårdnadshavare kan leda till att deras barn slutar ta ansvar för sina egna handlingar och utvecklar en självbestämmanderätt. Detta kan enligt Lahey resultera i samarbetssvårigheter i kontakten mellan vårdnadshavare och skola. Dock skriver Fairfield Stokes i insändaren I am a helicopter parent – and I don't apologize för tidningen Time (2014) att en överbeskyddande vårdnadshavare i förebyggande syfte vill skydda sitt barn från problematiska situationer och frågor som vårdnadshavaren själv upplevt under sin uppväxt och inte vill att barnet själv ska behöva uppleva. Fairfield Stokes anser alltså att egenskapen att vara överbeskyddande egentligen ska ses som en positiv egenskap eftersom vårdnadshavaren då visar att förändring är möjligt både ur vårdnadshavarperspektiv och ur barnperspektiv.

2.2 Fostran ur lärarperspektiv

Läraryrket har ur ett historiskt perspektiv ansetts vara ett viktigt och respekterat yrke i samhället. Den status som läraryrket har kan jämföras med läkaryrket eller advokatycket. Intresset för läraryrket bland unga studerande är stort i Finland och många studerande söker sig till utbildningen efter slutförda studier vid gymnasiet. (Välijärvi, Heikkinen, Hansén & Aspors, 2011, s. 43.)

Lärarens tidigare mer auktoritära roll i skolan och klassrummet har förändrats både genom den förändrade samhällssynen på läraryrket och på förändringar som berör lagen. Uppfattningen om och strävan efter ett demokratiskt samhälle har därmed påverkat lärarens roll som fostrare. (Fjellström, 2004, s. 33–35; Hultqvist, 2011, s. 212–213.)

Lärarens roll som fostrare kan ses i att den grundläggande utbildningen i dag även omfattas av fostran. Vårdnadshavare har det huvudsakliga ansvaret för barns fostran men skolan ska utföra ett målinriktat fostransarbete. Arbetet ska ske i samarbete med vårdnadshavarna, med målet att befrämja det individuella barnets utveckling, trygghet och skoltrivsel. (Utbildningsstyrelsen, 2004, s. 12, 20.)

Fjellström (2004, s. 112–114) påpekar att en bidragande faktor till att lärarens fostransarbete kan försvåras är elevers skyldighet att ta del av undervisningen i skolan. Elevers deltagande i fostransarbetet är då obligatoriskt, vilket kan ses som tvång och därmed försvåra elevers inställning till skolans och lärarnas arbete. Eftersom barn som bor i Finland enligt Finlands lag om grundläggande utbildning (1998/2003) är läropliktiga betyder det att barnen är skyldiga att ta del av den grundläggande utbildningen, genom i skolan ordnad utbildning eller genom undervisning ordnad på annat håll, från det år de fyller sju år. Eftersom en stor del av barnen i dagens samhälle tar del av undervisning ordnad av skolan, kan Fjellströms antagande om lärarens försvårade fostransarbete tillämpas för lärare i Finland.

Genom att utöka samarbetet mellan vårdnadshavare och lärare har de båda parterna fått en större insikt i varandras vardag. Samtidigt som samarbetet får positiva konsekvenser gällande det gemensamma ansvaret för barns omsorg föds nya frågeställningar. Trots att samarbetet resulterar i ett gemensamt och målinriktat fostransarbete, kan gränsdragningar för fostransansvarets olika aspekter ifrågasättas av de olika parterna. Problematiken ligger i vårdnadshavares och lärarens olika syn på respektives fostransansvar. (Persson & Tallberg Broman, 2002, s. 259–261.)

En av läraryrkets utmaningar är det ökande ansvaret för fostran av elever. Vårdnadshavares hektiska vardag har lett till att en stor del av fostransansvaret ges över till lärarna (Barnombudsmannen, 2010; Hellsten, 2000, s. 129–130; Persson & Tallberg Broman, 2002, s. 264–265). Social kunskap är en viktig del av läraryrket (Heikkinen, Tynjälä, Jokinen, Hansén & Aspfors, 2011, s.18). Enligt svensk forskning som berör lärare i grundskola och förskola (Persson & Tallberg Broman, 2002, s. 273–275) har lärare fått mer socialt ansvar. Den

förändrade lärarrollen innebär ett förändrat kunskapsbehov bland lärare. Forskningen visar att lärare inte känner att de fått tillräcklig kunskap för att på ett ändamålsenligt sätt agera i olika situationer i skolan där social kunskap krävs.

Martin och Pennanen (2015, s. 17–18, 36) vid Jyväskylä universitet har undersökt rörelsen i pedagogisk expertis. Syftet med undersökningen var att få kunskap om lärares mobilitet och övergång till andra yrken, faktorer som påverkar denna övergång samt hur utvecklingsriktningen för detta fenomen ser ut. Syftet var även att undersöka framtida samhällseliga förväntningar på lärare och hur lärares utveckling kan stödas. Enligt undersökningen anser lärare att den varierande arbetsbeskrivningen är en stor utmaning inom lärarprofessionen eftersom läraruppgdraget idag till stor del består av fostran av elever. Lärarna som deltog i undersökningen skulle hellre se att den pedagogiska delen av läraruppgdraget tar större plats.

I Undervisningsstyrelsens studie om lärararbetets verklighet framgår att lärare anser att ansvarsområden så som elevers matvanor, sömn och motion hör till vårdnadshavarens primära fostransansvar. I undersökningen framkom dessutom att lärarna misstänker att dagens barn och ungdomar inte är vana med gränser och regler eftersom synen på fostran i hemmen har förändrats och fostrandet nu är relativt fritt. Barn som inte är vana med att vårdnadshavarna drar gränser för exempelvis uppförande vill då inte följa skolans regler. Detta resulterar i en gråzon gällande lärares respektive vårdnadshavares ansvar för fostran. (Kiviniemi, 200, s. 136.)

Om samarbete mellan lärare och vårdnadshavare uteblir eller till viss del saknas understryker Hellsten (2000, s. 129–135) att lärare får ett större fostransansvar. Avsaknad av samarbete mellan hem och skola samt vårdnadshavares eventuella omedvetenhet om fostransproblematik i skolan kan få negativa följder. Omfattande lärararbete och vårdnadshavares begränsade insyn i skolsituationen är faktorer som inverkar på samarbetet. Vidare konstaterar Hellsten att lärare som inte avsäger sig ansvarsområden som tillhör någon annan part, som till exempel vårdnadshavare, kan komma att ha samma ansvarsområden även i framtiden. Detta eftersom ingen annan part skulle göra anspråk på att ta över uppgifter då de skulle kräva tid och innebära ett utökat ansvarsområde.

I och med att samhället har förändrats har också skolan förändrats. Läraruppgdragets omfattning blir allt större och lärarna förväntas ta allt mer ansvar för situationer, frågor och problem som inte berör undervisningen. Speciellt sociala förändringar i samhället påverkar

läraruppgdraget. Förändringarna kan ses i rapporter som visar på att antalet elever med emotionella svårigheter och antisocialt beteende ökar. (Esteve, 2000, s. 197, 199.)

Normell (2004, s. 7) anser att den emotionella kompetensen har för liten plats i lärarutbildningen. Nyutexaminerade lärare förväntas kunna handskas med varierande och ofta svåra situationer utan att ha fått någon utbildning i hur dessa situationer ska hanteras. Detta framkommer även i Yles nyhetsreportage *Läraryrket står inför förändringar* (2013). Klasslärare Johan Nyman konstaterar att det har skett en stor förändring inom läraruppgdraget under de senaste 20 åren. Problem som lärare stöter på i klassrummet är idag av annan art än tidigare och lärare behöver därför nu annan typ av kunskap. Mirjam Virtanen, doktorand vid Pedagogiska fakulteten vid Tammerfors universitet, understryker att nyutexaminerade lärare upplever att de i utbildningen inte fått den kunskap de behöver för att kunna hantera de konflikter som lärare i dagens samhälle kan möta. Lärarna i Virtanens undersökning anser att dagens läraruppgdrag många gånger kan kännas svårt på grund av bristfällig utbildning i social och emotionell kompetens. Utan denna utbildning anser lärarna att arbetet kan bli för tungt att hantera.

Även skolklasserna blir allt större och undervisningen ska anpassas efter varje elevs särskilda behov, vilket påverkar lärares arbete i allt högre grad. Tidigare sades lärares mål vara att förbereda eleverna för samhället, men lärares arbete fokuserar idag istället på att förbereda eleverna för framtiden. Förr skulle alltså lärarna förbereda eleverna för de utmaningar som eleverna kunde möta i samhället medan lärarna i dag ska veta vilka kunskaper som eleverna kommer att behöva i deras framtida vuxna liv. (Esteve, 2000, s. 197, 199, 200, 202.)

Även Persson och Tallberg Broman (2002, s. 263) uppmärksammar den förändrade sociala situationen i skolor idag. Lärare anser att elever är okoncentrerade i skolan och mindre empatiska än tidigare. Eleverna har även svårt att följa regler och normer som skolan har. Detta försvårar lärarnas fostransarbete som en del av läraruppgdraget.

Enligt Persson och Tallberg Broman (2002, s. 265) finns det skillnader i lärarnas fostransansvar beroende på om lärarna arbetar i en lågresursskola respektive i en högresursskola. Fostransansvaret är omfattande i båda fallen men tar sig olika uttryck. Skillnaden kan exempelvis ses i vårdnadshavarnas samarbete med skolan. I lågresursområden är samarbetets omfattning inte lika stort som i högresursområden. Lärare som arbetar i lågresursområden anser sig ha stora problem i att aktivera vårdnadshavarna och få dem att exempelvis delta i möten och engagera sig i elevens skolgång och allmänna välmående. I

högresursområden är intresset för samarbete mellan hem och skola större, men i dessa situationer upplever många lärare att lärarens och vårdnadshavarens mål för en elevs skolgång ofta inte korrelerar. Då vårdnadshavarnas mål för det individuella barnet inte är realistiska och inte kan uppfyllas, uppfattar läraren att det leder till problem gällande gränsdragningar för lärares respektive vårdnadshavares ansvarsområden.

I en rapport från Lärarnas Riksförbund (2014, s. 16–19, 22) framgår att vårdnadshavares utbildningsgrad påverkar deras delaktighet i barnets skolgång. Studien visar att de flesta vårdnadshavare som försöker påverka undervisningen i skolan har högre utbildningsgrad. Över tid har dessutom de högre utbildade vårdnadshavarnas vilja att påverka undervisningen ökat. Vanligaste faktorer som vårdnadshavare försöker påverka är exempelvis lärarens betygsättning, läxor samt undervisningens upplägg och metod. De vanligaste metoderna som vårdnadshavarna använder för att påverka är via e-post och på telefon. Kontaktkanalen e-post används mest av vårdnadshavare med högre utbildning. Även utvecklingssamtal är ett forum där vårdnadshavarna framför åsikter om och åtgärdsförslag till undervisningen i skolan. I studien framgår även att lärare oftast uppfattar att vårdnadshavarnas försök till påverkan på undervisningen är av negativ karaktär. På grund av att lärarna ofta uppfattar vårdnadshavarnas vilja att påverka undervisningen som negativa inslag vill lärarna inte beakta önskemålen i sin undervisning.

3 Lagstadgade rättigheter och skyldigheter för lärare, elev, vårdnadshavare och barn

I detta kapitel redogörs för FN:s barnkonvention, barnskyddslagen samt lagen om den grundläggande utbildningen. Endast för avhandlingen relevanta delar av paragraferna citeras och sammanfattas. Detta gäller även barnkonventionens artiklar, där endast för avhandlingen relevanta delar behandlats och sammanfattats. Sammanfattningarna av styrdokumentet redovisas i anslutning till varje paragraf.

Valet av de juridiska styrdokumentet är gjord utgående från de tre områden som är relevanta för avhandlingen: fostran, tillgänglighet och lärares externa uppgifter. De styrdokument som presenteras nedan omfattar vårdnadshavares, barns, lärares och elevers rättigheter och skyldigheter relaterade till skolvärlden. En annan aspekt som påverkat valet av de juridiska styrdokumentet är avsaknad av eller bristfällig information om ramar för exempelvis längden på lärares arbetsdag och lärares ansvar för barns fostran samt i vilken utsträckning lärare ansvarar för uppgifter som inte nödvändigtvis berör läraruppdraget. Bristen på information om ansvarsområdena tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter kan visa på gråzoner inom läraruppdraget.

3.1 FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter trädde i kraft år 1990, men arbetet för konventionen inleddes redan år 1923. Konventionen grundar sig på Eglantyne Jebbs dokument med namnet *Deklarationen om barns rättigheter*. Deklarationen utvecklades sedan till vad som i dag kallas FN:s barnkonvention. (UNICEF, [u.å.])

Enligt UNICEF [u.å.] är konventionen en internationell överenskommelse som alla medlemsländer rättsligt förbinder sig till att följa. Konventionen består av 54 artiklar. Dessa har skapats för att trygga barns rättigheter i världen. Idag har 195 länder förbundit sig att följa avtalet. Sydsudan och Amerikas förenta stater har inte ratificerat konventionen. Detta innebär att dessa länder inte är skyldiga att följa de riktlinjer och allmänna regler som konventionen förutsätter. Det senaste landet att ansluta sig var Somalia som ingick avtalet i januari 2015 (UNICEF, 2015). Alla länder som skrivit under avtalet är skyldiga att erkänna barns rättigheter och se barn som likvärdiga individer i samhället. Konventionen kräver även att

länderna ska tillgodose barns rätt till liv och utveckling. (Nätverket för Barnkonventionen, [u.å.].)

Medlemsstaterna ska eftersträva konventionens riktlinje om vårdnadshavares delade vårdnadsansvar gällande barns utveckling. Vårdnadshavare innehar det primära ansvaret för barns utveckling och fostran och ska prioritera det individuella barnets behov och intressen. Vårdnadshavare ska ha rätt till understöd i sin fostranuppgift. Alla barn har rätt till utbildning och därför ska medlemsstaterna erbjuda barn avgiftsfri skolgång. Skolgång ska uppmuntras och upprätthållas på ett enligt konventionen ändamålsenligt sätt. (Nätverket för Barnkonventionen, [u.å.].)

De regler och riktlinjer som FN:s konvention om barnets rättigheter omfattar ska följas. Om ett lands lagstiftning omfattar mer utvecklade regler och riktlinjer gällande barns rätt i samhället, ska dessa nationella lagar tillämpas. Om ett lands lagar ger barn bättre rättigheter än vad konventionen kräver, ska konventionslandet inte begränsa sin lagstiftning till denna. (Nätverket för Barnkonventionen, [u.å.].)

3.2 Barnskyddslag 417/2007

I paragraf två i barnskyddslagen 417/2007 behandlas vilka parter som är ansvariga för ett barns fostran och välfärd. Valet av paragraf har skett utgående från avhandlingens syfte.

2 § Ansvar för barnets välfärd

Barnets föräldrar och andra vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets välfärd. Barnets föräldrar och andra vårdnadshavare skall trygga en harmonisk utveckling och välfärd för barnet enligt lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983).

Myndigheter som arbetar med barn och familjer skall stödja föräldrar och vårdnadshavare i deras uppgift som fostrare samt sträva efter att erbjuda familjen nödvändig hjälp tillräckligt tidigt samt vid behov hänvisa barnet och familjen till barnskyddet.[...](Barnskyddslag, 2007)

Vårdnadshavare har alltså det fundamentala ansvaret för barns fostran. Dock innebär detta att myndigheterna ska arbeta för att stöda vårdnadshavare i deras uppgift att på ett ändamålsenligt sätt fostra och utveckla det individuella barnet. I grunderna för den grundläggande läroplanen 2004 (Utbildningsstyrelsen, 2004, s. 8–9) ingår direktiv för samarbete mellan skola och vårdnadshavare samt riktlinjer för barns utbildning och fostran.

Denna paragraf är relevant för avhandlingen eftersom den behandlar ansvarsområdet fostran genom att visa på vilken part som innehar det huvudsakliga ansvaret för det individuella barnets fostran samt att myndigheterna har skyldighet att stöda vårdnadshavarna i deras fostranuppgift. Detta visar därmed att fostran inte enbart är vårdnadshavarnas ansvar utan att skolan ska bistå vårdnadshavarna i deras arbete för att fostra barnet.

3.3 Lag om grundläggande utbildning 628/1998

I paragraf 14 i lagen om grundläggande utbildning 628/1998 presenteras vem som fattar beslut kring innehållet i den grundläggande utbildningen. I den tjugofemte och den tjugosjätte paragrafen redogörs för barns skyldigheter att ta del av den grundläggande utbildningen samt elevers skyldigheter att fullfölja läroplikten. I paragraf 29 presenteras utbildningsanordnares skyldighet att värna om elevers rätt till trygg studiemiljö. Valet av paragrafer är relaterat till avhandlingens syfte.

Förändringar i lagen om den grundläggande utbildningen 628/1998 har genomförts, men inte inom de paragrafer som behandlas nedan.

14 § Timfördelning och grunderna för läroplanen

Statsrådet beslutar om de allmänna riksomfattande målen för den utbildning som avses i denna lag samt om hur den tid som används för grundläggande utbildning skall fördelas mellan undervisning i olika ämnen, ämnesgrupper och elevhandledning (timfördelning).

Utbildningsstyrelsen beslutar om målen för och det centrala innehållet i den grundläggande utbildningens olika läroämnen, ämneshelheter, elevhandledningen och annan undervisning som avses i denna lag samt om de centrala principerna för samarbetet mellan hemmet och skolan och för elevvården och om målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet (grunderna för läroplanen). (13.6.2003/477). [...] (Lag om grundläggande utbildning, 1998.)

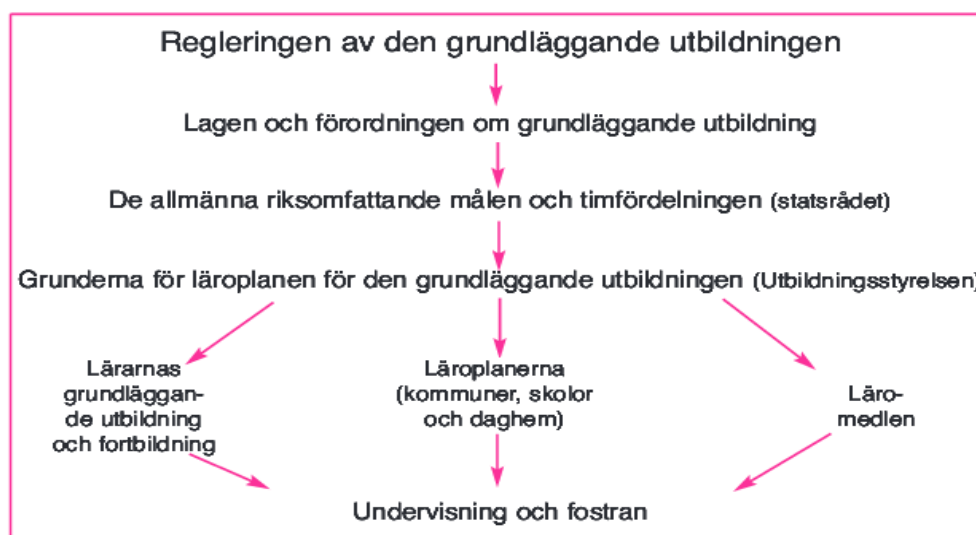
Statsrådet är det organ som beslutar om den finländska grundläggande utbildningens allmänna mål samt timfördelningen för ämnesundervisning, ämnesgrupper och elevvård. (Statsrådet, 2015).

Den finländska regeringen är alltså ansvarig för att besluta om ovanstående mål. Dock är Utbildningsstyrelsen den instans som fattar beslut angående den grundläggande utbildningens

innehåll. Detta betyder att Utbildningsstyrelsen bestämmer om specifika mål för undervisning i olika ämnen. Utöver dessa mål har Utbildningsstyrelsen rätt att utarbeta riktlinjer för olika samarbetsformer mellan hem och skola. Utgående från statsrådets allmänna mål för den finländska grundläggande utbildningen utformar Utbildningsstyrelsen mål och innehåll i den nationella läroplanen (Utbildningsstyrelsen, 2004, s. 8).

Denna paragraf är relevant för avhandlingen eftersom den visar att de nationella grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen som Utbildningsstyrelsen utformar är lagstadgade. Lärare är därmed skyldiga att följa de bestämmelser som läroplanen omfattar. Exempelvis är lärare skyldiga att upprätthålla ett samarbete mellan hem och skola, vilket då kan ses som ett lagstadgat ansvarsområde.

En sammanfattande bild över styrsystemet i Finland kan ses i figur 1.

Figur 1. *Styrsystemet för utbildningen i Finland.* (Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 8)

26 § Fullgörande av läroplikten

[...]Utbildningsanordnaren skall kontrollera frånvaro när det gäller elever i grundläggande utbildning och underrätta vårdnadshavaren om olovlig frånvaro. Vårdnadshavaren skall se till att den läropliktiga fullgör läroplikten. (13.6.2003/477). [...] (Lag om grundläggande utbildning, 1998.)

Barn som avser att fullgöra sin läroplikt genom undervisning i en skola ska ta del av alla lärokurser som skolan anordnar, vilket innebär att skolan granskar eventuell elevfrånvaro.

Utbildningsanordnaren är skyldig att utreda frånvaron och sedan kontakta vårdnadshavare angående denna.

Paragraf 26 är väsentlig för avhandlingen eftersom den behandlar ansvarsområdet tillgänglighet genom att den visar att det är skolans skyldighet att kontakta vårdnadshavare vid elevers olovliga skolfrånvaro. Vårdnadshavare ansvarar för att deras barn fullgör läroplikten, vilket innebär att vårdnadshavarna har en skyldighet gentemot skolan samarbeta för barnets skolgång.

29 § Rätt till en trygg studiemiljö 1267/2013

[...] I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasseri samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och genomförs. I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för användning av disciplinära åtgärder och fostrande samtal och de tillhörande förfaringssätten och ge anvisningar för hur planen ska användas. [...]

Den ordningsstadga och de andra ordningsbestämmelser som avses i 4 mom. får innehålla sådana regler om praktiska arrangemang och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i skolan samt närmare bestämmelser om de föremål och ämnen som avses i 2 mom. och om deras användning och förvaring. Dessutom kan regler meddelas om hur skolans egendom får hanteras, hur skolans lokaler ska hållas rena och om hur man får vistas och röra sig i skolbyggnaden och på skolområdet.

De rättigheter och skyldigheter som anges i denna paragraf gäller under den tid som eleven deltar i undervisning eller verksamhet enligt läroplanen eller någon annan plan som godkänts av utbildningsanordnaren och som utarbetats med stöd av denna lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den. (Lag om grundläggande utbildning, 1998.)

Utbildningsanordnaren är följaktligen skyldig att utforma en plan för att trygga elevers skolmiljö. Målet med planen är att förebygga exempelvis mobbning. Detta innebär att utbildningsanordnaren också ska utarbeta en åtgärdsplan för situationer där elevers trygghet hotas. Innehållet i den förebyggande planen och i åtgärdsplanen kan omfattas av ordningsregler för skolan. Avsikten med dessa planer är att trygga skolmiljön och elevers skolgång. En elevs rätt till trygg skolmiljö innebär även att hen är skyldig att följa de regler och mål som utformats enligt lagen om den grundläggande utbildningen. Enligt 35 § i *lagen*

om grundläggande utbildning (628/1998) är en elev därmed även skyldig att följa skolans regler.

Paragraf 29 är relevant för avhandlingen eftersom den tangerar skolan skyldighet att skapa en trygg studiemiljö för eleverna. Detta innebär att läraren har ansvar för att fostra eleverna till att bli goda medmänniskor. Dock kan exempelvis mobbning som sker utanför skolan påverka en elevs skolgång. Läraren blir därmed skyldig att vidta åtgärder. Skyldigheten att skapa en trygg studiemiljö kan då ses som relevant för ansvarsområdena fostran och lärares externa uppgifter.

Den tjugonionde paragrafen om rätten till en trygg studiemiljö fortsätter sedan:

Skolans lärare och rektor ska meddela om trakasserier, mobbning eller våld som skett i skolan eller under skolvägen och som kommit till hans eller hennes kännedom till vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare för den elev som gjort sig skyldig till detta och för den elev som utsatts för detta. (Lag om grundläggande utbildning, 1998.)

Skolan är därmed skyldig att informera vårdnadshavare i händelse av att det individuella barnets egen rätt till trygg studiemiljö hotats eller om barnet självt med sina handlingar skapar en otrygg studiemiljö för andra barn. Detta tangerar ansvarsområdet tillgänglighet eftersom paragrafen visar på skolans skyldighet att upprätthålla kontakt i dylika situationer. Därför är denna paragraf relevant för avhandlingen.

4 Professionellt samarbete mellan hem och skola

Hargreaves (1998, s. 130) anser att läraruppgdraget i dagens samhälle har förändrats. I dagens skola integreras allt fler elever med särskilda behov och dessa elever har rätt att få det stöd de behöver. Läroplaner och kursupplägg förändras ständigt och med dem även bedömningsmetoder av elever. Dessutom har kontakten mellan hemmet och skolan ökat och gör det fortsättningsvis. Dessa förändringar och ökande krav på lärare innebär att deras ansvarsområden utvidgas och gränsen mellan vad som hör till läraruppgdraget och vad som inte hör till det blir otydlig.

Skolan har en viktig roll i fråga om barns fostran och utveckling trots att vårdnadshavare innehar det huvudsakliga ansvaret. För att skapa ett gott samarbete mellan hem och skola krävs att vårdnadshavare och skolans personal är eniga om fostranuppgiften. Genom samarbete kan lärare få kunskap om en elev och hans behov. Utgående från informationen och kunskapen kan lärare planera och utföra sitt arbete på ett sätt som gynnar en elevs utveckling och inläring (Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 3).

4.1 Ansvar för samarbete mellan hem och skola

Ett gott samarbete mellan vårdnadshavare och lärare påverkar i hög grad en elevs skolgång i fråga om hans skolframgång och upplevelser under skoltiden (Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 7). Jeynes (2005) anser att en annan faktor som påverkar ett barns skolgång är i hur hög grad vårdnadshavarna engagerar sig i sitt barns skolgång. Ett barn vars föräldrar engagerar sig i skolgången presterar bättre än ett barns vars föräldrar inte är lika engagerade.

Samarbetet mellan hem och skola är ett fortlöpande arbete från att ett barn börjar på ett daghem till att hen avslutar sina eventuella gymnasie- eller yrkesskolstudier. Genom nationella lagar och förordningar som beslutar om skolans verksamhet har grunder för ett kontinuerligt samarbete mellan hem och skola fastslagits. (Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 7.) Dock är det upp till skolorna att planera samarbetet mellan hem och skola eftersom det i styrdokumentet inte diskuteras vad samarbetet ska innehålla (Metso, 2004, s. 117).

I fråga om samarbete mellan hem och skola bär skolan huvudansvaret för att upprätthålla samarbetet mellan hem och skola (Arneberg, 1995, s. 13; Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 11). Även om skolan ansvarar för att påbörja samarbetet är det viktigt för kvaliteten på samarbetet att vårdnadshavarna är delaktiga i skolverksamheten (Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 11).

Fredriksson (1995, s. 90, 104) betonar att samarbete mellan hem och skola förutsätter att vårdnadshavare intresserar sig för sitt barns skolgång och skolverksamheten, men det betyder ändå inte att vårdnadshavare automatiskt är villiga att samarbeta med skolan. Vårdnadshavarnas intresse av ett samarbete beror i hög grad på tidigare erfarenheter. Om vårdnadshavare blev dåligt bemötta under den egna skoltiden, kan vårdnadshavarens dåliga erfarenheter appliceras på barnets skolgång och samarbetet kan då påverkas negativt.

Ravn (1995, s. 219) anser att samarbete mellan hem och skola i sig inte är ett konkret mål, utan att samarbetet mellan vårdnadshavare och skolpersonal är ett verktyg för att på ett optimalt sätt genomföra skolans uppgift. Till exempel kan målet för båda parterna vara att utveckla en elevs läsfärdighet. Då blir samarbetet mellan hemmet och skolan verktyget för att uppnå detta mål.

Samarbete mellan hem och skola fungerar genom interaktion mellan vårdnadshavare, elever och skolans personal (Ravn, 1995, s. 213; Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 12). Utbildningsstyrelsen (2007, s. 11–12) framhåller fyra faktorer som påverkar kvaliteten på samarbete mellan hem och skola: att bli uppmärksammas, visa respekt, visa förtroende och föra dialog.

För gott samarbete mellan hem och skola krävs att alla inblandade parter har respekt för varandra. Därmed ges de olika parterna utrymme att framhålla egna synpunkter och tankar. Om alla parter respekterar varandra är det naturligare att föra en öppen och konstruktiv diskussion där alla känner att det de tillför är av värde, vilket även underlättar diskussioner som upplevs som känsliga eller obehagliga för de olika parterna. (Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 12.)

Förtroende är ytterligare en förutsättning för gott samarbete. Vårdnadshavares förtroende för lärare är emellertid ingenting som automatiskt följer med läraruppdraget. Tid och arbete krävs av läraren för att få vårdnadshavarens förtroende. Förtroendet kan uppnås genom diskussioner och samspel mellan lärare och vårdnadshavare. Vårdnadshavares förtroende för lärare grundar sig också till stor del på hur relationen ser ut mellan vårdnadshavarens barn och läraren. Om en vårdnadshavare upplever att hans barn behandlas rättvist och korrekt stärks förtroendet för läraren och skolan. (Kristiansen, 1995, s. 19; Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 12.)

Fredriksson (1995, s. 100) menar att psykologen Broefenbrenners utvecklingsekologiska teori om barns utveckling kan anknytas till samarbetet mellan hem och skola och samarbetets

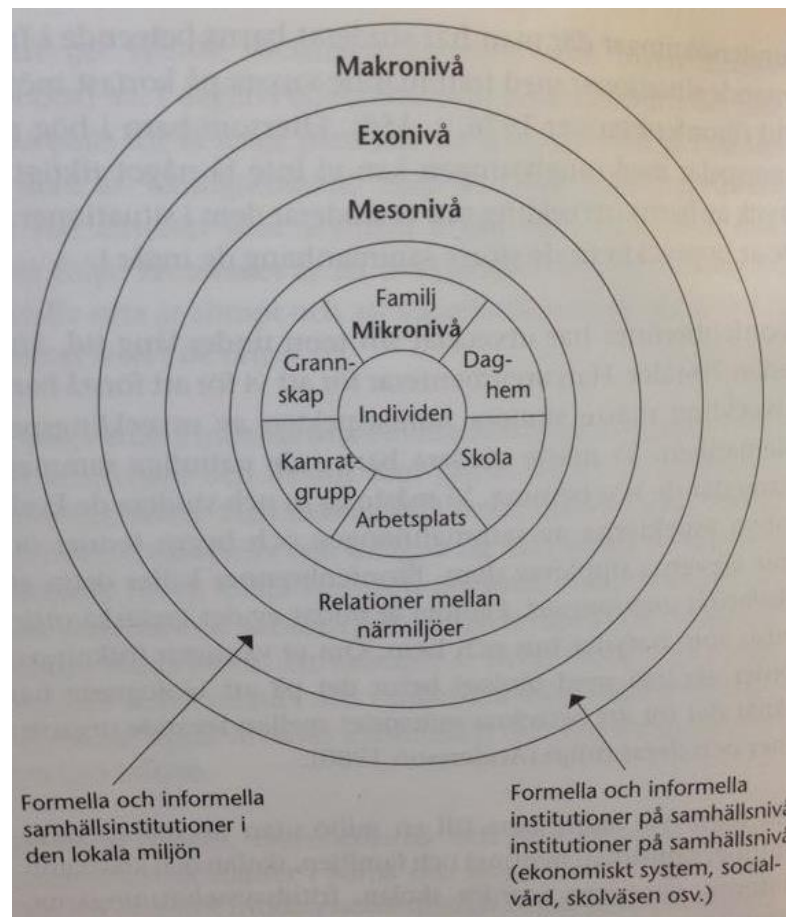
inverkan på elevers utveckling. För en god utveckling hos ett barn är det av stor vikt att lärare och vårdnadshavare i de olika närmiljöerna känner förtroende för varandra och är positivt inställda till varandras uppgifter. Lärare och vårdnadshavare bör också följa samma linje gällande planering och genomförande av skolans verksamhet.

Enligt psykologen Urie Bronfenbrenner (Imsen, 2005, s. 72–73; Fredriksson, 1995, s. 100) finns det många faktorer som påverkar ett barns utveckling. Exempel på dessa faktorer är ett barns närmiljöer så som skola och familj, vilka bör beaktas vid diskussion om barns utveckling.

Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori grundar sig i hans egen syn på utvecklingen hos barn. Teorin består av fyra nivåer: mikro-, meso-, exo- och makronivå. Mikronivån omfattas av det som ligger allra närmast individen, det vill säga närmiljöer. På mesonivån knyts närmiljöerna ihop och ett samband mellan närmiljöerna kan studeras. Ett barns intryck och kunskap från olika närmiljöer kombineras då och företeelser i de olika närmiljöerna påverkar varandra. Exonivå är samhällseliga konstellationer som indirekt påverkar individen. För att förklara skeenden på denna nivå använder sig Imsen av ett exempel där elever i Norge byter klasslärare nästan årligen eftersom genomströmningen av lärare där är så stor. Eleverna berörs därmed av beslut de själva inte kan påverka. På den sista nivån, makronivå, ligger samhällseliga överbyggnader såsom det ekonomiska systemet, bildningsväsendet samt social- och hälsovård. (Imsen, 2005, s. 75–76.)

Bronfenbrenner påpekar att det inte går att skilja åt barns olika närmiljöer utan att barnet tillhör flera närmiljöer samtidigt. Barn rör sig mellan närmiljöer och får då intryck, impulser och kunskaper, vilka påverkar barnets utveckling. (Fredriksson, 1995, s. 100; Imsen, 2005, s. 72–73.)

En sammanfattande bild över Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori kan ses i figur 2.

Figur 2. Figur över Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori (modifierad av Andersson 1980, i Imsen, 2005, s. 74)

4.2 Samarbete mellan lärare och elev

Steinberg (2004, s. 24, 28) anser att en professionell lärare har kunskapen för att på ett professionellt sätt möta elever. Professionella lärare är medvetna om hur beteende och agerande påverkar elever och lärares kontakt med dem. Steinberg poängterar att kongruensen mellan ord och beteende är avgörande för hur lärare blir mottagna av sina elever. Även Landin och Hellström (2001, s. 29–30) lyfter fram lärares stora inflytande över sina elever. Om en lärare kommer in i klassrummet och med sitt uppträdande visar att hen känner sig osäker i situationen kan beteendet snabbt ge intrycket att läraren inte har den kunskap som krävs för att leda klassen.

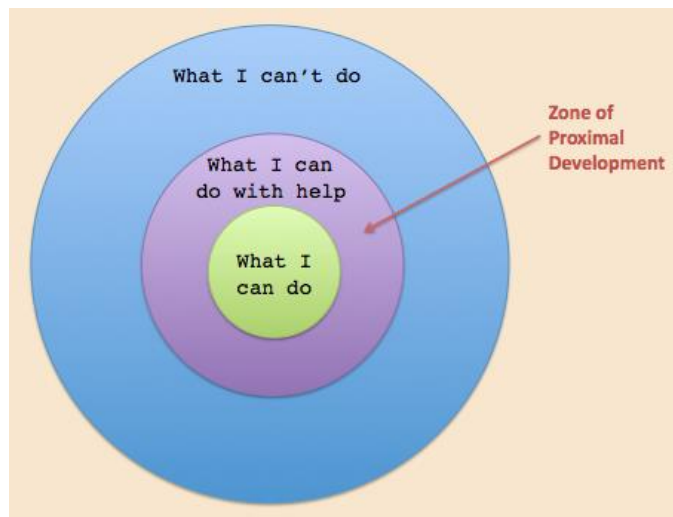
Lärare behöver erhålla kompetens för att på ett effektivt sätt kunna leda en klass. Kompetens hos lärare handlar inte enbart om den kunskap lärare besitter utan även om hurudan erfarenhet de har. Utöver kunskap och erfarenhet består lärarkompetens av hur lärare agerar socialt. Det

första mötet med en klass är ofta avgörande för hur en lärares ledarskap i klassen kommer att fungera framöver. För ett fungerade ledarskap krävs det att klassen känner ett förtroende för läraren. (Landin & Hellström, 2001, s. 26–27.)

Landin och Hellström (2001, s. 27–28) påpekar att ett genuint förhållningssätt till klassen är viktigt för att stärka kontakten mellan lärare och elever. En av lärarens viktigaste uppgift men också största utmaning som ledare är att vara en god förebild för eleverna. En lärares ledarskap kan ifrågasättas om eleverna anser att läraren själv inte uppfyller de krav som läraren förväntar sig att eleverna ska följa.

Läraren som ledare i klassrummet innehar makten och bestämmanderätten (Stenmo, 1997, s. 69). Landin och Hellström (2001, s. 29) anser att den makt och det inflytande som en lärare har över en klass i hög grad påverkar klassituationen. Exempelvis är det oftast lärare som redogör för vad som ska diskuteras eller göras i klassen, vid vilken tidpunkt och var detta ska ske.

Steinberg (2004, s. 55) betonar att det är en lärares uppgift att presentera nya tankesätt och att uppmuntra till lärande. Elever behöver ledning och stöd i det egna arbetet för att kunna utvecklas och i detta avseende har lärare en betydande roll som ledare i klassrummet. Vygotskij (refererad i Anderson, 2012, s. 196; Dyste, 2003, s. 81; Kozulin, 1990, s. 202; Kroksmark, 2003, s. 450) anser att barn behöver stöd för att utvecklas. Vygotskij menar att ett barn kan nå till en viss utvecklingsnivå på egen hand. Därefter behöver barnet hjälp av en mer kunnig person för att nå upp till nästa utvecklingsnivå. Området mellan dessa två nivåer kallar Vygotskij för den proximala utvecklingszonen. Läraren har alltså en viktig roll i klassrummet eftersom eleverna med lärarens ledarskap kan nå sin proximala utvecklingsnivå. En övergripande bild över Vygotskijs teori om den proximala utvecklingszonen kan ses i figur 3.

Figur 3. *Den proximala utvecklingszonen.* (Innovating learning, 2012)

Professionella lärare ska alltså väcka elevers individuella intresse och nyfikenhet och genom stimulerande arbetsmetoder hjälpa elever att nå sin proximala utvecklingsnivå. Steinberg (2004, s. 57) påpekar att denna form av lärarprofessionalitet visar på lärares sociala och emotionella kompetens.

Steinberg (2004, s. 60) anser att en professionell lärare ska nå samförstånd med sina elever. Detta innebär att lärare har förväntningar på sina elever och tillåter dem att ha motsvarande förväntningar. Lärare ska respektera detta och sträva efter att försöka uppfylla elevers förväntningar, liksom elever ska sträva efter att uppnå lärares förväntningar.

4.3 Kontakten mellan hem och skola

Samarbete mellan hem och skola består till stor del av kontakt mellan de båda parterna. För elevens bästa är det viktigt att det upprätthålls en god, ömsesidig kontakt. Kontakten går att upprätthålla på flera sätt och därför bör vårdnadshavare och lärare diskutera om hurdan kontakt som passar dem bäst. (Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 22, 25.)

Tallberg Broman (2013, s. 32) framhäver att det i samarbetet mellan hem och skola i dagens samhälle är svårt att urskilja gränser för vad som hör till skolmiljö och vad som hör till elevers hemmiljö. Detta betyder att vårdnadshavare numera har en allt större roll i skolvärlden och att skolan har en allt större inverkan på elevers tillvaro utanför skolan.

Samarbetet mellan hem och skola kan ske på olika sätt och intensiteten i samarbetet kan variera. Utbildningsstyrelsen ([u.å.]) delar in former av samarbete i två kategorier: samarbete på kollektivnivå och samarbete på individnivå. Med samarbete på kollektivnivå avses exempelvis gemensamma utflykter och fester, föräldramöten och andra gruppträffar. Med samarbete på individnivå avses i detta sammanhang sammankomster mellan en elevs vårdnadshavare och lärare, till exempel utvecklingssamtal. (Utbildningsstyrelsen, [u.å.].)

Den vanligaste typen av kontakt mellan lärare och vårdnadshavare är på kollektivnivå. Läraren bör göra en noggrann planering inför varje möte där vårdnadshavare och möjligtvis eleven är närvarande. En noggrann planering kan göra mötet mer ändamålsenligt. Vårdnadshavarna bör i god tid informeras om träffen och det som kommer att diskuteras. Detta eftersom vårdnadshavarna bör ha en möjlighet att förbereda sig inför mötet. Under ett möte är det viktigt att alla deltagare känner sig bekväma i situationen och får delta i diskussionerna som förs. (Harkort-Berge & Nilarp, 2001, s. 92; Utbildningsstyrelsen, 2007.)

Under läsåret ska lärare hålla utvecklingssamtal tillsammans med vårdnadshavare och elever. Dessa möten hålls för att främja den individuella elevens utveckling. På individnivå är det vanligt att lärare och vårdnadshavare kontaktar varandra per telefon. Ärenden per telefon är dock ofta av negativ karaktär, det vill säga de förekommer i sådana situationer då eleven eller barnet har gjort en negativ handling. (Harkort-Berge & Nilarp, 2002, s. 93–96.)

Utöver de traditionella samarbetsmetoderna, har kontakten via digitala medier blivit allt vanligare. Genom exempelvis bloggar och webbsidor kan vårdnadshavare och lärare på ett annat sätt än tidigare ta kontakt med varandra. Samarbetsformer mellan hem och skola kan i dagens samhälle beskrivas på tre olika sätt: medialiserande, förrättsligande och byråkratiserande. Med medialiserande menas att kontakten mellan hem och skola sker via sociala medier. Förrättsligande betyder att föräldrakontakten stöds genom lagar och förordningar som exempelvis skolväsendets nationella läroplan. Med byråkratiserande avses användning av enkäter och blanketter för att upprätthålla kontakten mellan hemmet och skolan. (Tallberg Broman, 2013, s. 33.)

Den medialiserande kontakten mellan hem och skola sker ofta utöver lärares arbetstid vilket betyder att läraren gör sig tillgänglig nästan dygnet runt, alltså också efter arbetsdagens slut (Grönlund, Englund, Andersson, Wiklund, Norén & Hatakka, 2011, s. 5). Ansvarsområdet tillgänglighet har därför blivit ett av lärares ansvarsområden trots att kontakten på sociala medier till stor del sker utanför skoltid.

4.4 Utmaningar i samarbetet mellan hem och skola

Hargreaves (1998, s. 17) menar att läraryrket är under ständig förändring. Aspfors (2012, s. 113) och Martin och Pennanen (2015, s. 7, 11) anser att förändringen kan ses i att kraven på lärare blir allt fler. Efter att ha utexaminerats får den nya läraren genast fullt pedagogiskt och juridiskt ansvar i sitt arbete. En plötslig övergång från lärarstudier till de många krav som läraryrket ställer kan i många fall bli överväldigande för den nya läraren.

Hargreaves (1998, s. 130) menar att intensifiering är en utmaning som påverkar alla ansvarsområden i läraruppdraget. Intensifiering innebär att läraren får nya uppgifter utan att någon av de tidigare uppgifterna elimineras. Detta leder till att lärarnas arbetsmängd växer, arbetstakten eskalerar och pressen på lärarna blir större. Larson (refererad i Hargreaves, 1998, s. 131–132) menar att intensifiering leder till a) minskad tid till avkoppling under arbetsdagen, b) minskad tid till att utvecklas kunskapsmässigt, c) ihållande överbelastning, vilket innebär att det till exempel blir svårare att planera långsiktigt, d) att kvaliteten på undervisningen sänks eftersom tidsbristen medför att undervisningen förenklas och e) att skolan är tvungen att söka kompetens utifrån på grund av för få anställda, vilket kan leda till att skolan behöver anställa sakkunniga personer utifrån. Ett ständigt behov av kompetens utifrån kan leda till sänkt kvalitet på undervisningen. Apple (refererad i Hargreaves, 1998, s. 132–133) påpekar att intensifiering även innebär att tiden för förberedelse inför undervisning minskar och att många lärare förväxlar intensifiering med professionalisering och därmed frivilligt stöder intensifieringen. Exempel på denna förväxling är lärare som frivilligt tar på sig ansvaret för externa uppgifter så som deltagande i aktiviteter utanför skoltid, eftersom de känner att det hör till plikten som lärare.

En faktor som bidrar till lärares ökade arbetsuppgifter är ändring av skollagen (Lag om grundläggande utbildning, 1998). År 2010 infördes trestegsstödet i lagen om grundläggande utbildning. Lagförändringen innebär att alla elever som är i behov av stöd, har rätt att få anpassat stöd. Harriet Bruce diskuterar trestegsstödets inverkan på läraruppdraget i en artikel i dagstidningen Östra Nyland (2013). Även om trestegsstödet upplevs som en positiv sak bland lärarna, har lärarnas arbetsmängd genom denna förändring ökat. Lärares arbetsmängd har i och med elevers rätt till trestegsstöd ökat i form av möten och olika typer av dokumentationer medan arbetstiden är den samma. Enligt Bruce menar Dan Johansson på Finlands Svenska Lärarförbund att den ökade arbetsmängden är ett bekymmer för dagens lärare.

Aspfors, Bendtsen och Hansén (2012, s. 145–146) menar att det förändrade skolsystemet även har lett till att gränsdragningen för läraruppdragets ansvarsområden blivit av annan karaktär.

Frågan om vilka uppgifter som hör till läraruppdraget och hur långt läraren ska sträcka sig för att uppnå de förväntningar som hen har på sig är problematisk. Till denna problematik hör inte enbart läraruppdragets varierande uppgifter utan även hur läraren ska drar gränser mellan att vara privatperson och lärare. Detta eftersom dessa roller är nära anknutna till varandra. Även Cantell (2011, s. 166–167) påpekar att det är viktigt att dra gränser mellan privatperson och yrkesutövare för att ha motivation att arbeta vidare.

Gränsdragningen för samarbetet mellan hem och skola kan också bli problematisk. Erikson (refererad i Tallberg Broman, 2013, s. 34) menar att lärare i allmänhet är nöjda över vårdnadshavares ökade engagemang men att detta engagemang i vissa fall kan gå över gränser för vad lärare vill och är bekväma med. I sådana situationer uttrycker lärare att de känner sig ifrågasatta och otrygga i sin lärarroll. Också Cantell (2011, 172–173, 175) diskuterar gränsdragningen för när ett engagemang blir för stort. Författaren menar att gränsen mellan en lagom engagerad vårdnadshavare och en överengagerad vårdnadshavare är mycket smal. Dock kan vårdnadshavarnas engagemang i elevens skolgång variera beroende på barnets ålder. Detta kan ses i att det är vanligare att vårdnadshavare är mer involverade i barnets skolarbete i de lägre klasserna jämfört med de högre klasserna.

5 Metod

I detta kapitel presenteras avhandlingens syfte, forskningsfrågor och forskningsansats. Vidare redovisas grunderna för strukturen för forskningsprocessens struktur angående val av enkät som datainsamlingsmetod, följt av en redogörelse av valet av webbenkät och dess utformning. Efter motivering av val av respondenter presenteras genomförandet av undersökningen och vilka statistiska analyser som utförts på materialet. Kapitlet avslutas med en diskussion om undersökningens validitet, reliabilitet och etik.

5.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med avhandlingen är att undersöka vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisning. Vi har även som avsikt att undersöka eventuella skillnader i vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavares utbildningsgrad och familjesituation.

För att precisera forskningens syfte har följande forskningsfrågor utformats:

1. Vad är vårdnadshavares uppfattning om ansvarområdena tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter?
2. Hurdana skillnader finns det i vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavares utbildningsgrad?
3. Hurdana skillnader finns det i vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavares familjesituation?

Med utbildningsgrad avses i denna avhandling vårdnadshavarnas olika utbildningsnivåer. Dessa nivåer är i undersökningen examen på andra stadiet, yrkeshögskolan och universitet.

Med familjesituation avses huruvida vårdnadshavarna till elever i årskurs tre eller fyra har sitt första barn i grundskolan eller om vårdnadshavarna har äldre barn som går eller har gått i grundskolan.

5.2 Forskningsansats

Avhandlingens undersökning är statistisk och det insamlade materialet har registrerats numeriskt. Detta innebär att undersökningens forskningsmetod är kvantitativ och dess forskningsansats positivistisk (Holme & Solvang, 1997, s. 332–333). Undersökningen innehåller dock kvalitativa inslag genom fem öppna frågor.

En positivistisk forskningsansats innebär att ett forskningsmaterial analyseras utan att forskarens egna värderingar eller åsikter påverkar resultatet. Genom forskares objektivitet i en kvantitativ undersökning anses kvantitativ forskningsmetod ur positivistiskt perspektiv vara den bästa forskningsmetoden för goda resultat. Detta innebär att forskare genom kvantitativt insamlade data redovisar resultatet utan att egna tolkningar och värderingar påverkar resultatets form. (Holme & Solvang, 1997, s. 332–333.)

5.3 Metodval

Innan en undersökning genomförs ska forskaren välja en lämplig metod för undersökningen och dess genomförande. En undersökningens syfte bestämmer vilken metod som sedan tillämpas i undersökningen. Huruvida en undersökning ska ha en kvantitativ eller kvalitativ metod grundar sig alltså på undersökningens problemformulering. (Eliasson, 2013, s. 31; Holme & Solvang, 1997, s. 76; Olsson & Sörensen, 2007, s. 37; Patel & Davidson, 2003, s. 49; Trost, 2012, s. 18, 23.)

Skillnaden mellan kvantitativ och kvalitativ forskning kan ses i forskningsmetodikens fokus. Inom kvantitativ forskning görs statistiska analyser för att belysa allmänna samband eller skillnader, medan kvalitativ forskning utgår från forskares och respondenters individuella tolkning och analys av upplevelser och erfarenheter. (Holme & Solvang, 1997, s. 76; Olsson & Sörensen, 2007, s. 79; Tidström & Nyberg, 2012, s. 123, 125.)

Inom kvantitativ forskning är variablerna till stor del numeriska, vilket innebär att forskningen grundar sig på siffror. Insamlat data från en kvantitativ undersökning omformas till siffror, av vilka en forskare kan göra statistiska analyser. Exempel på variabler som resulterar i numeriska värden är ålder och inkomst. (Dahmström, 2011, s. 24; Eliasson, 2013, s. 28; Tidström & Nyberg, 2012, s. 122–123; Trost, 2012, s. 18.)

De vanligaste kvantitativa datainsamlingsmetoderna är intervju- och enkätundersökningar. Vid kvantitativa intervjuundersökningar intervjuas respondenten enligt ett utformat

frågeformulär och forskaren noterar svaren i frågeformuläret. I en enkätundersökning får respondenten ett frågeformulär på papper och fyller själv i sina svar. En kvantitativ enkätundersökning kan också vara utformad som en webbenkät och besvaras på internet. (Eliasson, 2013, s. 28.)

Inom den kvalitativa forskningen är vanliga datainsamlingsmetoder exempelvis intervju och observation (Dahmström, 2011, s. 418–420; Eliasson, 2013, s. 22; Holme & Solvang, 1997, s. 91, 99–100, 110–111; Olsson & Sörensen, 2007, s. 79). Det insamlade materialet i kvalitativa undersökningar transkriberas och analyseras sedan av forskaren (Olsson & Sörensen, 2007, s. 80). Medan den kvantitativa forskningen har en numerisk karaktär, fokuserar den kvalitativa forskningen på ordets betydelse (Tidström & Nyberg, 2012, s. 122).

Intervjuer som följer en kvantitativ metod är i hög grad standardiserade och strukturerade. Vid standardiserade intervjuer är frågor och svarsalternativ de samma för alla respondenter. Frågornas ordningsföljd är också identisk för alla respondenter. Genom att ha hög standardisering i en undersökning kan de insamlade svaren jämföras och generaliseras. (Holme & Solvang, 1997, s. 81, 155; Olsson & Sörensen, 2007, s. 80; Patel & Davidson, 2003, s. 72–73; Trost, 2012, s. 57–58.)

Genom strukturerade undersökningar avgränsas respondenternas svarsmöjligheter. I enkäter kan det finnas både öppna och slutna frågor, varav den senare frågeformuleringen är strukturerad. Detta eftersom respondenten i öppna frågor ges utrymme att tolka och själv formulera ett svar, medan forskaren genom slutna frågor styr respondentens svarsformuleringar till för undersökningen relevanta områden. (Olsson & Sörensen, 2007, s. 80; Patel & Davidson, 2003, s. 72–73; Trost, 2012, s. 58–59)

Inom kvantitativ forskning kan en förberedande undersökning genom kvalitativa intervjuer stå som grund för en kvantitativ undersökning. En forskare kan då använda resultatet från de kvalitativa intervjuerna för att utforma en kvantitativ enkät. (Olsson & Sörensen, 2007, s. 29.)

En kombination av kvantitativa och kvalitativa undersökningsmetoder kan vara fördelaktig för en undersökning (Eliasson, 2013, s. 30–31; Holme & Solvang, 1997, s. 85–86; Tidström & Nyberg, 2012, s. 123). Kombinationen av kvantitativa och kvalitativa metoder kompletterar varandra genom att olika typer av information ger en heltäckande bild av ett problem (Olsson & Sörensen, 2007, s. 37). Exempelvis kan en forskare undersöka ett fenomen eller ett problem genom att respondenter svarar på en kvantitativ enkät. För att verifiera resultatet av det insamlade materialet från enkäterna kan exempelvis en kvalitativ intervju utföras. Detta

tillvägagångssätt för att få en noggrann och omfattande undersökning kallas triangulering (Eliasson, 2013, s. 31; Patel & Davidson, 2003, s. 104).

Kombinationen av metoderna kan även visa på hur väl resultatet i en undersökning överensstämmer med det som en forskare avsett att mäta. Detta innebär att kombinationen av kvantitativ och kvalitativ metod också kan ses som ett verktyg för att granska validiteten i en undersökning. (Holme & Solvang, 1997, s. 86; Patel & Davidson, 2003, s. 104).

5.4 Enkät som datainsamlingsmetod

Intervju och enkät som datainsamlingsmetod har långt samma uppbyggnad. Forskaren väljer ut respondenter, sammanställer frågor och analyserar sedan det material som samlats in. Skillnaden mellan intervju- och enkätmetoden är att respondenten i en enkät själv fyller i sina svar i ett formulär istället för att en intervjuare noterar alla svar. (Trost, 2012, s. 9.)

Ejvegård (2009, s. 49) anser att enkät som datainsamlingsmetod är ändamålsenlig när målet för undersökningen är att ta del av respondenters värderingar, kunskaper och åsikter. Medan intervju som datainsamlingsmetod är muntlig kommunikation mellan forskaren och respondenten, är enkätkommunikationen skriftlig.

Ejlertsson (2005, s. 8–10, 23–24) delar in enkät som datainsamlingsmetod i fem grupper: post-, grupp- och datorenkät samt enkät till besökare och intresserade. Kategorierna är uppdelade utgående från hur enkäten distribueras till respondenterna.

Vid datainsamling där datorenkät används kontaktas respondenterna via e-post. Forskaren kan välja att skicka ut enkäter till alla respondenter som en bifogad fil på e-posten eller dela ut internetadressen där enkäten finns att besvara. Allt material som samlas in sparas i dataregister, vilket betyder att forskaren inte behöver överföra svaren från papper till dator för att göra en analys. Risken med användning av datorenkät är att forskaren i vissa fall inte kan kontrollera om en respondent fyller i frågeformuläret fler gånger. (Ejlertsson, 2005, s. 10.)

Bell (2006, s. 147–149) samt Olsson och Sörensen (2007, s. 93) rekommenderar forskare att testa den utformade enkäten på en provgrupp för att få en mer ändamålsenlig enkätundersökning. Med pilotundersökning avses en förundersökning i mindre omfattning, vilken forskaren gör med avsikten att testa undersökningens ändamålsenlighet (Bell, 2006, s. 149–150; Holme & Solvang, 1997, s. 175–176; Olsson & Sörensen, 2007, s. 29; Patel & Davidson, 2003, s. 58; Tidström & Nyberg, 2012, s. 130).

I samband med att forskare skickar ut en enkät till respondenterna är det viktigt att ett informationsbrev bifogas. Syftet med informationsbrevet är bland annat att respondenterna ska få kännedom om undersökningen. Genom brevet informerar forskaren respondenterna exempelvis om undersökningens bakgrund, syfte och val av respondenter. Deltagande i undersökningar ska vara frivilligt, vilket respondenterna ska informeras om i brevet. (Dahmström, 2011, s. 173–174; Ejlertsson, 2005, s. 41; Olsson & Sörensen, 2007, s. 55–56; Patel & Davidson, 2003, s. 60–61).

Forskaren bör delge sina kontaktuppgifter eftersom respondenterna kan behöva kontakta forskaren vid eventuella frågor angående undersökningen (Dahmström, 2011, s. 172; Ejlertsson, 2005, s. 43; Olsson & Sörensen, 2007, s. 56). I informationsbrev ska det även framkomma hur respondenternas svar kommer att användas och hur anonymitet och konfidentialitet behandlas i undersökningen (Ejlertsson, 2005, s. 41).

Låg svarsprocent, vilket även kallas bortfall, är vanligt vid användning av enkäter. Med bortfall menas att respondenternas svar av någon orsak har uteblivit. Bortfall delas in i två olika kategorier: enkätbortfall och interna bortfall. Vid enkätbortfall uteblir en eller flera enkäter. Forskaren återser då inte enkäten efter att den skickats ut eller får inte in svar på enkäten. Vid interna bortfall lämnar en eller flera frågor i enkäten obesvarade. (Ejvegård, 2009, s. 56.)

I likhet med Ejvegård (2009, s. 56) kategoriserar Ejlertsson (2005, s. 25) bortfall som kan förekomma i enkätundersökningar. Till skillnad från Ejvegårds kategorier enkätbortfall och interna bortfall, kategoriserar Ejlertsson bortfall som internt bortfall, externt bortfall och missing data. Ejlertsson har samma definition på kategorin internt bortfall som Ejvegård men menar att externt bortfall är en följd av att respondenter av olika orsaker inte vill eller kan delta i undersökningen. Ett exempel på en faktor som kan påverka en respondents deltagande är att temat för undersökningen kan uppfattas som känsligt eller privat. Missing data innebär att enkäter av någon orsak har försvunnit, vilket leder till att respondenten inte kan delta i undersökningen.

Internt bortfall ska beaktas eftersom det framkommer i de flesta undersökningar. Kvaliteten på enkätfrågorna står ofta i relation till det interna bortfallet. Detta betyder att om frågorna i enkäten är bristfälligt formulerade eller ogenomtänkta kommer det procentuellt interna bortfallet i resultatet att bli högre. Oavsett vilka bortfall som uppkommer i enkäten bör forskaren alltid redogöra för bortfallen eftersom de är en viktig del av undersökningens resultat. (Ejlertsson, 2005, s. 121.)

Idag är datorenkäter i form av webbenkäter vanliga. Fördelar med denna typ av datainsamling är bland annat låga kostnader, tidseffektivitet och välutvecklade enkätprogram som underlättar utformandet och användningen av enkäter. Eventuella nackdelar med webbenkäter är svarsbortfall och tekniska problem. En webbenkät förutsätter även att respondenterna har dator och internetanslutning, vilket kan påverka svarsprocenten negativt då alla kanske inte har möjlighet att ta del av enkäten. (Dahmström, 2011, s. 88–94; Dillman, Smyth & Christian, 2009, s. 44–46; Eliasson, 2013, s. 29; Trost, 2012, s. 135–136, 141–144.)

Trost (2012, s. 140) poängterar att bortfallsfaktorer förändras när en enkät skickas ut som webbenkät. Exempel på orsaker som kan påverka svarsprocenten är när forskaren med hjälp av datorn väljer att göra frågorna obligatoriska och respondenterna till följd av svarskravet avbryter svarsproceduren och enkäten förblir obesvarad.

Syftet med ett påminnelsebrev är att uppmuntra respondenter som ännu inte svarat på enkäten att delta i undersökningen (Trost, 2012, s. 120). Genom att skicka ut påminnelser till de möjliga respondenterna kan antalet bortfall i undersökningsresultatet reduceras (Bell, 2006, s. 152; Dahmström, 2011, s. 86; Dillman, Smyth & Christian, 2009, s. 234–236; Ejlertsson, 2005, s. 26; Trost, 2012, s. 120).

5.4.1 Val av webbenkät som datainsamlingsmetod

Avhandlingens undersökning fokuserar på vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarområden. Eftersom undersökningens fokus är på respondenters uppfattning och webbenkäter har kostnads- och tidseffektiva egenskaper, valdes webbenkät som datainsamlingsmetod.

I val av datainsamlingsmetod ansåg vi att det var viktigt att beakta på vilket sätt vi bäst skulle nå undersökningens fokusgrupp, det vill säga vårdnadshavare. Vi ansåg därför att en webbenkät var ett ändamålsenligt tillvägagångssätt för att nå ut till vårdnadshavarna och få dem att delta i undersökningen. På detta sätt kunde vi även garantera respondenternas anonymitet.

En ytterligare faktor som motiverade valet av webbenkät var att vi genom denna typ av datainsamlingsmetod snabbt kunde få en stor nationell spridning av respondenter. På detta sätt påverkades inte städernas placering deltagandet i undersökningen.

Tidseffektiviteten vid användning av webbenkät innebär att undersökningen kan distribueras till en större population på kort tid. Undersökningens resultat kan då också snabbt samlas in eftersom respondenterna skickar in sina svar elektroniskt. Möjligheten att nå ut till ett större antal respondenter var ytterligare en orsak till att webbenkät som datainsamlingsmetod valdes.

5.4.2 Utformning av webbenkäten

I webbenkäten valde vi att gruppera frågorna under fyra rubriker och ämnesområden: allmänt, tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter. Sammanlagt består webbenkäten av tre öppna frågor och tio slutna frågor. Av de tio slutna frågorna är sju stycken utformade enligt Likert-skalan (bilaga A).

När fokus i en undersökning är på respondenternas uppfattning om och attityd till ett fenomen, kan en enkät utformas enligt Likert-skalan. En Likert-skala är en skala som består av fem eller sju grader. Detta innebär exempelvis att en enkätfråga uppbyggd enligt Likert-skalan kan bestå av ett större antal påståenden med fem eller sju svarsalternativ. Svarsalternativen rangordnar då respondenternas uppfattning om ett fenomen. (Bell, 2006, s. 219; Ejlerstsson, 2005, s. 91; Olsson & Sörensen, 2007, s. 123; Patel & Davidson, 2003, s. 84; Trost, 2012, s. 167.)

Nedan följer ett exempel på en femgradig Likert-skala ur avhandlingens webbenkät:

Jag tycker att det är viktigt att läraren kontaktar mig pga. följande orsaker					
	Helt av samma åsikt	Delvis av samma åsikt	Vet ej/ingen åsikt	Delvis av annan åsikt	Helt av annan åsikt
Läxor	☐	☐	☐	☐	☐
Barnets uppförande	☐	☐	☐	☐	☐
Barnets matvanor	☐	☐	☐	☐	☐
Icke skolrelaterade evenemang	☐	☐	☐	☐	☐
Förenings- och klubbverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐
Sjukdomsepidemier (t.ex. löss, influensa...)	☐	☐	☐	☐	☐

Figur 4. Femgradig Likert-skala ur webbenkäten

Vid utformning av webbenkäten användes enkätprogrammet e-lomake. När enkäten utformats i programmet skapades automatiskt en webbadress, även kallad en länk. Länken bifogades i

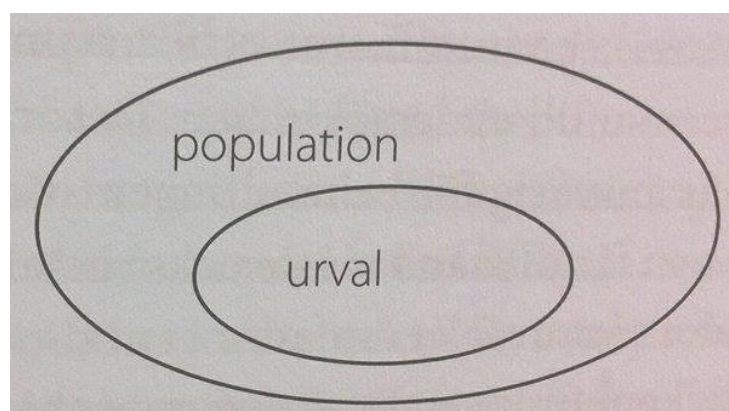
informationsbrevet till respondenterna. Via länken kom respondenterna till den utformade webbenkäten och kunde därmed delta i undersökningen.

Genom användning av enkätprogrammet e-lomake kunde det insamlade datamaterialet praktiskt överföras till det statistikprogram som användes för att analysera materialet, vilket i vår avhandling är statistikprogrammet SPSS. Med hjälp av SPSS analyserades respondenternas svar dels för att kartlägga vårdnadshavarnas allmänna uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisningen och dels för att belysa eventuella skillnader mellan vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavares utbildningsgrad och familjesituation.

5.5 Val av respondenter

Avhandlingens syfte är att forska i vad vårdnadshavare har för uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisningen. Respondenterna för undersökningen är vårdnadshavare med barn i grundskolans lägre klasser.

På grund av tids- och kostnadsbegränsningar för avhandlingen gjordes ett urval av vårdnadshavarna. Enligt Patel och Davidson (2009, s. 56–58) kan en undersökning baserad på ett slumpmässigt urval av en population kallas stickprov och är oftast mer ekonomisk och tidssparande. Stickprov görs när forskare måste begränsa omfattningen av undersökningen till en mindre del av populationen som hen vill undersöka eftersom en totalundersökning på hela populationen inte är möjlig (Ejlertsson, 2005, s. 18–19; Eliasson, 2013, s. 44).

Figur 5. Förhållandet mellan populationen och stickprovet. (Eliasson, 2013, s. 44)

Under första och andra skolåret ligger vårdnadshavares och elevers fokus till stor del på att lära sig hur skolan och skolmiljön fungerar. I grundskolans femte och sjätte årskurs är bägge parterna införstådda i vad skolmiljön innebär och kräver, men nu fokuserar de mera på den kommande stadiövergången till årskurs sju och grundskolans högre årskurser. Eftersom vi ansåg att undersökningen skulle bli mer ändamålsenlig om vårdnadshavarna var mer bekanta med skolvardagen och på samma gång inte övergått till fokuseringen på stadiövergången, fokuserades undersökningen på vårdnadshavare till barn i årskurs tre eller fyra. Detta urval av vårdnadshavare som målgrupp baserades på våra egna erfarenheter och upplevelser.

För en mer enhetlig undersökning beslöt vi att undersökningen skulle omfatta en stads alla svenskspråkiga grundskolor med inriktning på vårdnadshavare till elever i årskurs tre och årskurs fyra. På detta sätt blev undersökningens urval större jämfört med om den endast skulle omfattas av ett fåtal av en stads skolor. Ett större urval av respondenter är ur ett forskningsmetodiskt perspektiv mer fördelaktigt för en undersöknings analys och resultat (Trost, 2012, s. 37).

Grundtanken var att utföra undersökningen i en enda stad, men på grund av lågt svarsantal utökades antalet städer till tre stycken. För att få en spridning på respondenterna delade vi in Svenskfinland in i tre områden och valde tre städer som skulle representera respektive område i undersökningen.

5.6 Genomförande av undersökningen

Innan en undersökning görs ska forskaren läsa in sig på relevant teori för den egna forskningen (Bell, 2006, s. 67; Olsson & Sörensen, 2007, s. 47). Eftersom litteratur och forskning kring temat för vårt arbete var begränsad gjordes en allmän inläsning av teori som ansågs vara relevant för undersökningen. För att ytterligare fördjupa oss i temat innan undersökningen utformades och genomfördes, kontaktades fyra lärare från olika skolor i Svenskfinland för individuella telefonintervjuer. Deltagandet var frivilligt och lärarna garanterades även total anonymitet. För att garantera de fyra lärarnas anonymitet, har ingen av de städer där de fyra lärarna arbetar kontaktats för deltagande i undersökningen. Detta för att undvika att vårdnadshavare ska känna igen specifika händelser som exemplifierats i webbenkäten.

Genom intervjuerna önskade vi få en större inblick i lärares nuvarande arbetsmiljö samt erfarenheter och åsikter kring samarbetet med vårdnadshavare. Utgående från det insamlade

materialet från telefonintervjuerna skapades en webbenkät. Enkäten hade samma struktur som intervjuplanen för telefonintervjuerna (bilaga B). Enkätfrågorna delades in i tre kategorier: tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter. Kategorierna följdes av frågor eller påståenden som vårdnadshavarna skulle ta ställning till.

Innan webbenkäten togs i bruk gjordes en pilotundersökning. I pilotundersökningen deltog tre utvalda respondenter. Målet med pilotundersökningen var att få en ungefärlig bild av hur länge det tog att besvara enkäten, eliminera eventuella fel i innehållet samt garantera att respondenterna förstod frågorna. Resultaten från pilotundersökningen har inte använts i annat syfte än att utveckla en mer ändamålsenlig webbenkät.

Innan en enkät skickas ut till respondenter ska forskaren gärna be en aktuell handledare eller annan person insatt i undersökningen, om tillåtelse att skicka ut enkäten (Bell, 2006, s. 150). Därför inväntade vi klartecken från handledaren innan webbenkäten distribuerades. Genom detta tillvägagångssätt kunde vi skicka ut en enligt handledaren godkänd webbenkät.

När en färdig webbenkät utformats kontaktades den utbildningsansvariga personen i den stad vi önskade skulle delta i undersökningen. Den utbildningsansvariga personen tillät att undersökningen gjordes i staden och erbjöd sig att distribuera informationsbrev till alla skolor och vårdnadshavare aktuella för undersökningen i staden. På detta sätt förblev de möjliga respondenterna anonyma eftersom vi inte tog del av deras kontaktuppgifter. Eftersom stadens namn inte kommer att nämnas i avhandlingen förblir även den anonym.

I informationsbrevet (bilaga C) informerades respondenterna om undersökningens bakgrund, syfte och instruktioner för hur de skulle besvara webbenkäten. Webbadressen för enkäten bifogades i brevet samt en tidsgräns för när respondenterna senast kunde besvara webbenkäten. Deltagande i undersökningen var frivilligt.

Bell (2006, s. 151) anser att en lämplig tidsgräns för inom vilken respondenter ska svara på enkäter är två veckor. Utgående från detta valde vi att ge respondenterna två veckors tidsfrist för att besvara enkäten, vilket infogades i brevet genom ett angivet precist datum. I informationsbrevet infogades även e-postadresser som respondenterna kunde använda vid eventuella frågor eller problem.

Eftersom svaren på webbenkäten skickades till vår personliga enkätprogramsida var det lätt att ha en översikt över hur många som hade besvarat enkäten. När det var tre dagar kvar innan tidsfristen gick ut konstaterade vi att det insamlade materialet inte var tillräckligt omfattande. Genom att skicka ut påminnelser om deltagande i undersökningar till respondenter kan antalet

inkomna enkätsvar öka avsevärt (Trost, 2012, s. 46). Därför kontaktades den utbildningsansvariga personen i staden och ombads skicka ut en påminnelse om enkäten till de berörda skolorna. Tidsfristen förlängdes med en vecka för att ge fler vårdnadshavare chansen att besvara enkäten.

När tidsfristen gått ut hade endast 22 vårdnadshavare med barn i årskurs tre eller fyra besvarat enkäten. Eftersom enkäten var kvantitativ med kvalitativa inslag ansåg vi att de 22 svaren inte var tillräckliga för att kunna analysera och generalisera det insamlade materialet. För att öka antalet enkätsvar kontaktades ytterligare en stad och dess utbildningsansvariga person för tillåtelse att utföra undersökningen.

Också den utbildningsansvariga personen som kontaktades i den andra staden tillät att undersökningen skulle få utföras. Information om undersökningen distribuerades sedan liksom i den första staden via den utbildningsansvariga personen.

Under undersökningsperioden i den andra staden framkom det att webbenkäten hade stora tekniska problem. På ett flertal ställen i enkäten var svarsalternativen ofullständiga och icke ändamålsenliga. Efter att ha kontaktat en person kunnig inom det valda webbenkätprogrammet, konstaterades det att de inkomna svaren inte skulle kunna analyseras och användas som tillförlitliga svar i undersökningen. Webbenkäten stängdes ner och en ny och korrigerad enkät skapades.

Informationen om de tekniska problemen meddelades till de utbildningsansvariga personerna i båda städerna. På grund av de omfattande problemen med den ursprungliga webbenkäten ansökte vi ytterligare en gång om tillåtelse för att göra undersökningen i respektive stad. Efter att ha fått tillåtelse av de båda städerna omarbetades det tidigare informationsbrevet genom att bifoga en förklaring till de åtgärder som vidtagits till följd av de tekniska problemen. Webbadressen till den nya webbenkäten bifogades och en ny tidsgräns angavs. Respektive kontaktperson ombads skicka ut påminnelse om undersökningen till vårdnadshavarna.

Under den andra undersökningsperioden i de båda städerna framkom det att det förekom nya tekniska problem i webbenkäten. Denna gång förekom en och samma fråga två gånger under rubriken tillgänglighet. De tidigare tekniska problemen förekom inte längre. Den kunniga personen inom webbenkätprogrammet kontaktades angående det nya problemet och meddelade sedan att undersökningens tillförlitlighet inte påverkades trots att en fråga var dubblerad. Den andra versionen av webbenkäten behövde därför inte stängas ner och kunde besvaras i vanlig ordning.

Trots att två städer redan deltog i undersökningen ansågs svarsantalet vara för lågt. Därför kontaktades ytterligare en stad. Stadens utbildningsansvariga person kontaktades och tillstånd för undersökningen erhöles. Undersökningen genomfördes på motsvarande sätt som de två tidigare undersökningarna.

5.7 Statistiska analyser

Som datainsamlingsmetod användes webbenkät utformad i enkätprogrammet e-lomake. Respondenternas svar på enkäten gavs ett numeriskt värde i detta enkätprogram. För att göra statistiska analyser överfördes det numeriska materialet till det statistiska analysprogrammet SPSS.

Innan materialet analyserades grupperades enkätens frågor enligt det tre ansvarsområdena: tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter. Genom grupperingen kodades ansvarsområdena om till summavariabler. Därefter analyserades de tre ansvarsområdena för att konstatera om de var normalfördelade. Resultatet av denna analys visade att skevheten och toppigheten för tillgänglighet var 0,409 och 1,276, för fostran -0,067 respektive -0,605 och för lärares externa uppgifter -0,066 respektive -0,066. Detta betyder att alla områden var normalfördelade och kunde därför analyseras vidare.

Enkätfrågan om respondenternas utbildningsgrad hade fem svarsalternativ. Innan analyserna kunde genomföras omgrupperades de fem svarsalternativen till tre grupper för att undvika onödigt stor spridning i resultatet. Examen på andra stadiet (grundskole-, yrkes- och studentexamen), yrkeshögskoleexamen och universitetsexamen. För gruppering av gruppvariabeln utbildningsgrad genomfördes en envägs variansanalys (One-way ANOVA).

För att kartlägga vårdnadshavarnas allmänna uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisningen gjordes engrupps T-test på ansvarsområdena tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter. Innan analysen genomfördes räknade vi ut mittenvärdet för respektive område. Mittenvärdena användes i engrupps T-testerna för att undersöka hur medelvärdet av vårdnadshavarnas uppfattning om de olika ansvarsområdena står i relation till mittenvärdet för respektive område.

Utgående från skillnaden mellan minimivärdet och maximivärdet för respektive område kunde mittenvärdet konstateras. Genom att jämföra medelvärdet med mittenvärdet för respektive ansvarsområde kunde vi konstatera hur medelvärdet av vårdnadshavarnas

uppfattning stod i relation till mittenvärdet. Vid jämförelse av mittenvärde och medelvärde kunde vi avgöra huruvida respondenternas uppfattning var mer positiv eller negativ än det uträknade neutrala mittenvärdet. Exempelvis om en fråga har mittenvärdet 12 och medelvärdet av respondenternas svar är 22 kan forskaren konstatera att respondenterna är mer positiva till den aktuella frågan än vad det neutrala mittenvärdet anger.

Tvåvägs variansanalys (Two-way ANOVA) användes för att undersöka hurdana skillnader det finns i vårdnadshavarnas uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavarnas utbildningsgrad och familjesituation. Varje ansvarsområde är beroende variabler och dessa analyserades separat.

I enkäten fanns fem öppna frågor: Ditt yrke idag?, När vill du kunna kontakta läraren?, Annat?, När vill du att läraren kontaktar dig? och Annat?. Dessa analyserades genom kategorisering. Dock kunde endast uppgifterna om respondenternas nuvarande yrke presenteras i resultatet eftersom de övriga öppna frågorna inte kunde användas i de analyser som gjordes.

5.8 Validitet, reliabilitet och etik

Inom kvantitativ forskning är det viktigt att informationen som samlats in är representativ för undersökningens syfte. I jämförelse med förståelse- och uppfattningsbaserad kvalitativ forskning är den kvantitativa informationens representativitet betydelsefull i och med att den ska företräda statistiska resultat. För representativ och trovärdig forskning bör alltså hög validitet och reliabilitet eftersträvas. (Holme & Solvang, 1997, s. 94; Eliasson, 2013, s. 14.)

Validitet handlar om huruvida en undersökning beskriver och mäter det problem som forskaren har för avsikt att mäta. Forskaren ska i ett tidigt skede definiera frågeställningar för vad undersökningen ska mäta. När forskaren definierat vad undersökningen ska ge svar på kan en ändamålsenlig undersökning utformas och utföras. Om det insamlade materialet mäter forskarens frågeställningar är validiteten hög. (Eliasson, 2013, s. 16–17; Olsson & Sörensen, 2007, s. 76.)

Reliabilitet handlar om huruvida en undersökning kan genomföras fler gånger med motsvarande förhållanden och resultera i jämförbart insamlat material från respektive undersökning (Bell, 2006, s. 117; Eliasson, 2013, s. 14–15; Olsson & Sörensen, 2007, s. 75). Detta innebär alltså att utformningen av en undersökning påverkar graden av reliabilitet.

Enligt Eliasson (2013, s. 15) kan forskare höja reliabiliteten i en undersökning dels genom att ställa flera frågor om samma variabel och dels utforma en väldisponerad enkät. Genom att ställa flera frågor angående en och samma variabel kan en forskare noggrannare kartlägga respondenters åsikter och uppfattningar. En välgjord undersökning omfattar även goda instruktioner.

En forskare kan i det förberedande arbetet för en undersökning påverka hur väl resultatet kan generaliseras. Exempel på förberedande arbete som en forskare kan göra för att höja nivån av generaliserbarhet är att göra en pilotundersökning innan den faktiska undersökningen ska utföras. (Holme & Solvang, 1997, s. 81.)

För att en forskare ska kunna generalisera sitt material bör det insamlade materialet och resultatet granskas. Internt bortfall är ett exempel på en faktor som inverkar på generaliserbarheten. Det interna bortfallet ska vara litet och ska även analyseras för att så utförligt som möjligt kunna kartlägga bakomliggande orsaker till bortfallet. Det externa bortfallets inverkan på resultatet ska analyseras på motsvarande sätt. Ytterligare ett exempel på en faktor som inverkar på möjligheten att generalisera ett resultat är hur väl frågor, som en undersöknings problemformulering består av, kan besvaras på ett konsekvent och logiskt sätt. En undersökning med hög reliabilitet och validitet gör det insamlade materialet mer generaliserbart (Olsson & Sörensen, 2007, s. 158).

I förhållande till varandra står sig reliabiliteten och validiteten olika i en undersökning. I en undersökning där reliabiliteten är låg är även validiteten låg. Detta betyder att en undersökning som inte kan upprepas har låg reliabilitet, vilket i sin tur betyder att undersökningen har låg validitet när den inte mäter det den är avsedd att mäta. Dock innebär inte detta att hög reliabilitet ger en undersökning hög validitet. En undersökning kan alltså upprepas med liknande resultat och därmed ha hög reliabilitet, men ändå ha låg validitet då undersökningen inte mätt det som avsetts att mäta. (Bell, 2006, s. 117–118; Patel & Davidson, 2003, s. 98–99.)

Beroende på en undersöknings syfte kan forskare vara tvungna att erhålla tillåtelse att genomföra undersökningen av exempelvis en högre chef eller direktör, vars ansvarsområde undersökningen berör (Bell, 2006, s. 25). En undersökning med etiskt förhållningssätt ska även eftersträva och beakta respondenters anonymitet (Holme & Solvang, 1997, s. 334–335). Anonymitet kan garanteras en respondent då forskaren och övriga personer som tar del av avhandlingen inte kan urskilja vem respondenterna är (Olsson & Sörensen, 2007, s. 53).

Olsson och Sörensen (2007, s. 54–55) anser i enighet med Holme och Solvang (1997, s. 334–335) att respondenter i en undersökning ska vara väl informerade om undersökningen de är ämnade att delta i. Utgående från informationen beslutar respondenterna om sitt eventuella deltagande i undersökningen. Deltagandet i en undersökning ska därmed vara frivilligt, vilket respondenterna enligt Patel och Davidson (2003, s. 60) bör vara medvetna om. Detta tillvägagångssätt ger forskningen en etisk värdegrund. Holme och Solvang (1997, s. 22, 32) framhåller även forskares respekt för respondenter som en viktig del av ett etiskt förhållningssätt i forskningsarbeten.

Respondenterna ska kunna garanteras forskarens tystnadsplikt angående information och svar som delges i undersökningen. Till tystnadsplikten hör även att forskaren ska kunna försäkra respondenterna om att informationen inte delges till obehöriga. Respondenternas svar behandlas då konfidentiellt, vilket också innebär att svaren inte ska kunna härledas till respondenterna. (Holme & Solvang, 1997, s. 22, 32; Olsson & Sörensen, 2007, s. 53; Patel & Davidson, 2003, s. 60.)

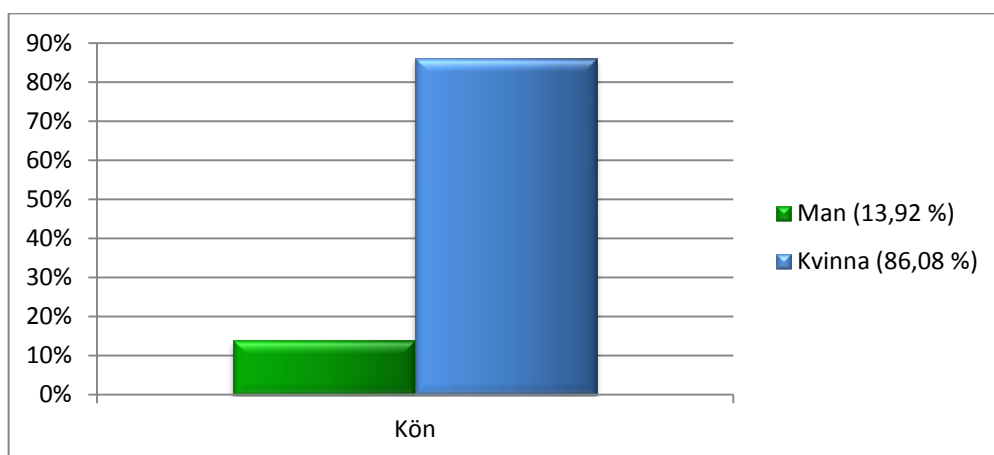
Det är viktigt att kunna skilja på att en respondent är anonym i en undersökning och att en respondents uppgifter behandlas konfidentiellt. När en respondent är anonym kan inte forskaren härleda svaren från undersökningen till respondenten. Om undersökningen är konfidentiell är forskaren medveten om exempelvis personliga uppgifter och svar i undersökningen som respondenterna utlämnat, men lovat att inte publicera eller delge informationen med någon obehörig. (Patel & Davidson, 2003, s. 70.)

6 Resultat

I detta kapitel presenteras resultatet för avhandlingens undersökning. Inledningsvis redovisas figurer för den procentuella svarsfördelningen för respondenternas kön, utbildningsgrad, familjesituation och nuvarande yrke, följt av en presentation av resultatredovisningens struktur och intressanta svarsfördelningar på några enkätfrågor. Därefter redovisas resultatet för respektive forskningsfråga och kapitlet avslutas med en sammanfattning av resultatet.

6.1 Resultatets bakgrund och struktur

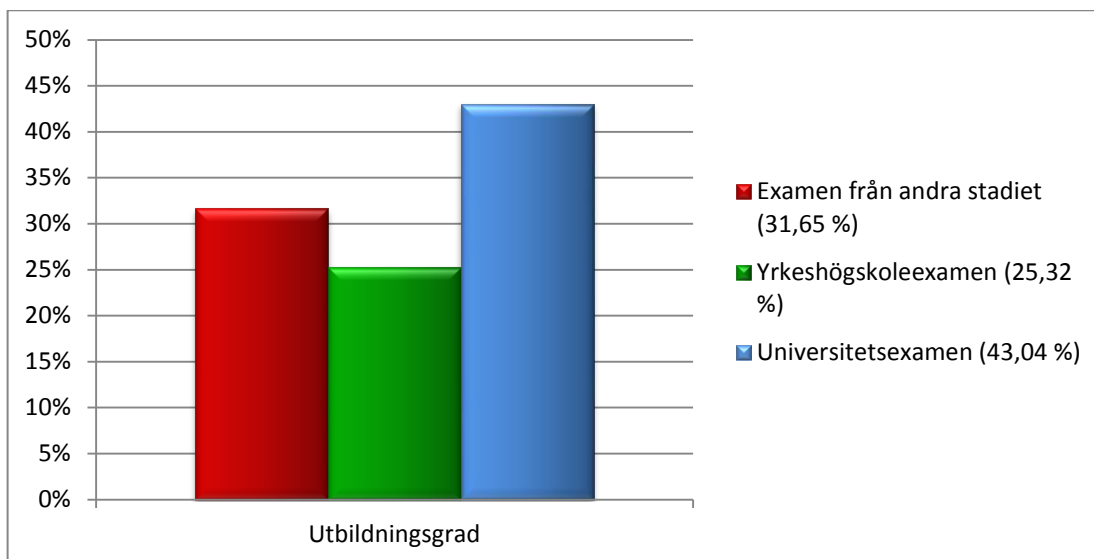
I undersökningen deltog 79 respondenter från tre städer i Svenskfinland. En regional jämförelse av vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden kunde inte göras eftersom respondenterna i enkäten inte uppgav bostadsort. Av dessa respondenter var 68 stycken kvinnor (86,08 %) och 11 stycken män (13,92 %). Den procentuella könsfördelningen kan ses i figur 6.

Figur 6. Respondenternas procentuella könsfördelning

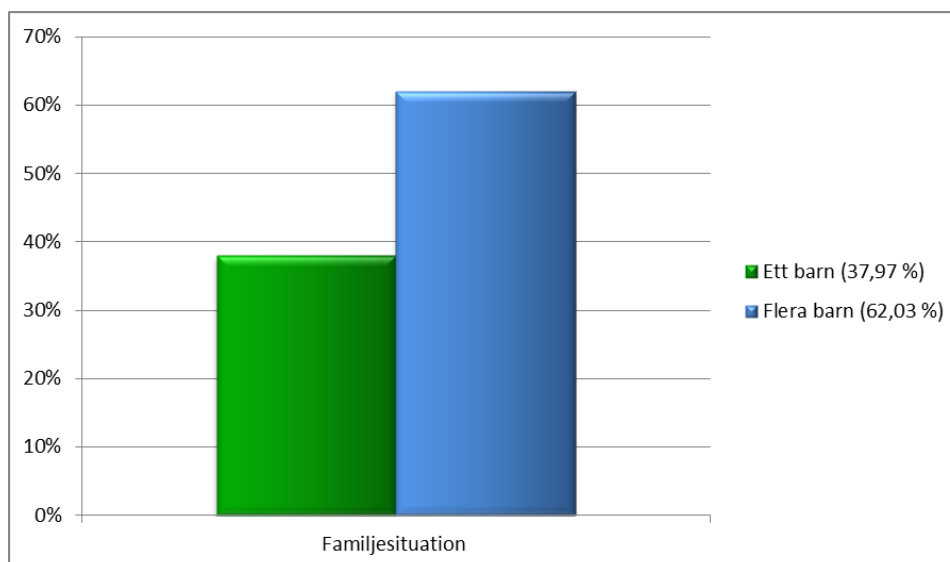
I avhandlingen undersöks huruvida respondenternas utbildningsgrad och familjesituation påverkar deras uppfattning om lärares ansvarsområden. Med familjesituation avsågs hur många barn respondenten hade eller hade haft i grundskolan och med utbildningsgrad avsågs respondentens högsta examensnivå.

I frågan gällande utbildningsgrad hade 25 respondenter (31,65 %) examen på andra stadiet (grundskola, yrkesskola och gymnasium). Respondenter med yrkeshögskoleexamen var 20 stycken (25,32 %). Motsvarande antal för respondenter med universitetsexamen var 34 stycken (43,04 %). Den procentuella fördelningen kan ses i figur 7.

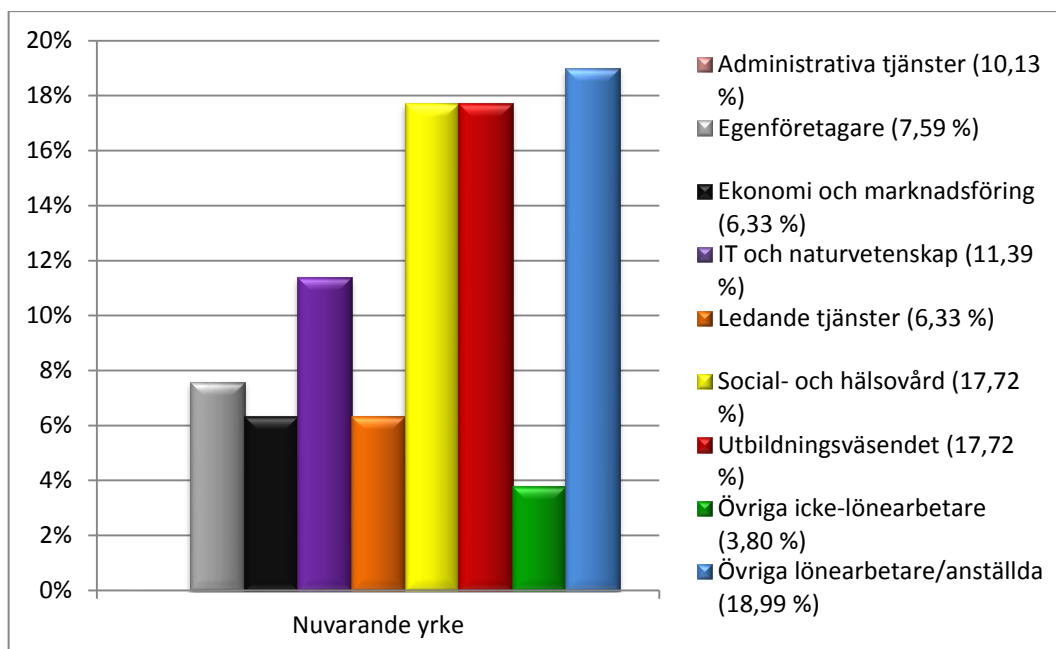
Figur 7. Procentuell fördelning för respondenternas utbildningsgrad

I frågan gällande familjesituation hade 30 (37,97 %) respondenter sitt första barn i grundskola. Respondenter som har barn som går eller har gått i grundskola var 49 till antalet (62,03 %). Den procentuella fördelningen kan ses i figur 8.

Figur 8. Procentuell fördelning för respondenternas familjesituation

För att få en fördjupad bild av respondenternas bakgrund efterfrågades deras nuvarande yrke. Svaren kategoriserades i nio kategorier. Av de 79 respondenterna hade åtta vårdnadshavare administrativa tjänster (10,13 %) och sex stycken var egenföretagare (7,59 %). Fem vårdnadshavare hade ett yrke inom ekonomi och marknadsföring (6,33 %) medan motsvarande antal för IT och naturvetenskap var nio (11,39 %). Fem respondenter hade ledande tjänster (6,33 %), 14 vårdnadshavare arbetade inom social- och hälsovård (17,72 %) medan 14 stycken arbetade inom utbildningsväsendet (17,72 %). Antalet övriga icke-lönearbetare var tre (3,80 %) och antalet övriga lönearbetare/anställda var 15 stycken (18,99 %). Varje yrke kunde endast tillhöra en kategori. Den procentuella fördelningen kan ses i figur 9.

Figur 9. Procentuell fördelning för respondenternas nuvarande yrke

Avhandlingens fokus är på vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisning. Ansvarsområdena har i avhandlingen delats in i *tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter*. Dessa ansvarsområden analyserades i alla forskningsfrågor och ur olika perspektiv. Alla ansvarsområden som analyserades var även normalfördelade.

Resultatet av undersökningen presenteras utgående från de tre forskningsfrågorna. Syftet med den första forskningsfrågan är att undersöka vårdnadshavares uppfattning om de tre ansvarsområdena. Syftet med andra och tredje forskningsfrågan är att undersöka hurdana

skillnader det finns i vårdnadshavares uppfattning om de tre ansvarsområdena utgående från vårdnadshavares utbildningsgrad och familjesituation.

På grund av att frågorna för de olika ansvarsområdena formulerats på olika sätt i webbenkäten kan inte resultatet för ansvarsområdet tillgänglighet tolkas och presenteras på samma sätt som ansvarsområdena fostran och lärares externa uppgifter. Gällande tillgänglighet kan vi endast konstatera huruvida vårdnadshavarna anser ansvarsområdet vara viktigt eller ej, medan fostran och lärares externa uppgifter visar på om vårdnadshavarna anser att ansvarsområdena hör till lärarens ansvar.

En orsak till att svarsfördelningen för webbenkätens frågor inte kan redovisas i resultatet är att summavariabeln för respektive ansvarsområde räknats ut och använts vid analyserna. Detta innebär att exempelvis att alla frågor för ansvarsområdet tillgänglighet adderats och ett genomsnittligt värde räknats ut.

6.1.1 Fördjupning i vårdnadshavarnas svar i webbenkäten

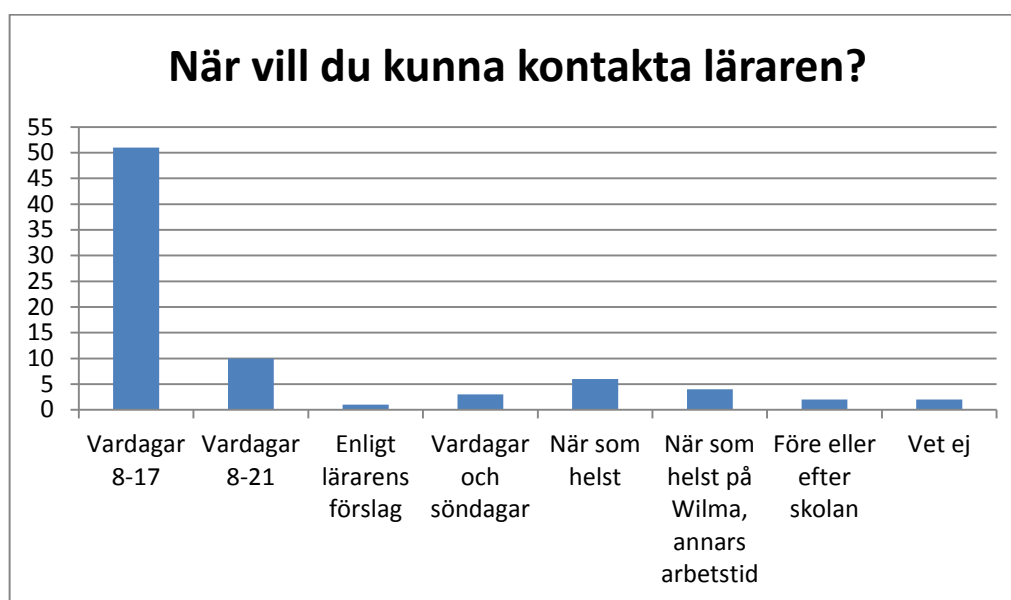
I analysen av materialet har vi inte kunnat gå in på de respektive enkätfrågas svarsfördelning. Detta eftersom vi valt att analysera summavariablerna för varje ansvarsområde: tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter. Vid genomgång av respondenternas svar på respektive fråga konstaterades intressanta svarsfördelningar vilka vi anser kunna vara av intresse vid diskussion om lärares ansvarsområden. Genom att lyfta fram några enkätsvar från respektive ansvarsområde, blir det mer konkret vilka frågor och påståenden som vårdnadshavarna tagit ställning till i webbenkäten.

Frågorna med tillhörande sammanfattningar ska dock inte jämföras och förväxlas med det statistiska resultatet för undersökningen eftersom de har tagits ur sitt sammanhang. På grund av att dessa frågor i denna form inte är en del av det statistiska resultatet kommer vi inte att diskutera sammanfattningarna i avhandlingens diskussionskapitel.

Respondenternas svar presenteras genom stapeldiagram. Stapeldiagrammen visar antalet svar för en frågas respektive svaralternativ.

Tillgänglighet

I webbenkätens del gällande tillgänglighet ombads vårdnadshavarna uppge under vilka tider och dagar de vill kunna kontakta läraren. Denna fråga var öppen i enkäten vilket innebär att vårdnadshavarna inte getts svarsalternativ utan själva fått formulera sina svar. Svarsfördelningen visar att det finns en spridning i vårdnadshavarnas uppfattning om när de vill kunna kontakta läraren. Dock har majoriteten av vårdnadshavarna åsikten att läraren ska vara tillgänglig på vardagar mellan klockan åtta på morgonen till klockan fem på eftermiddagen. Detta innebär alltså att vårdnadshavarna vill kunna kontakta läraren under arbetstid. Vårdnadshavarna förväntar sig därmed inte att läraren är tillgänglig efter klockan fem på eftermiddagen. Svarsfördelningen kan ses i figur 10.

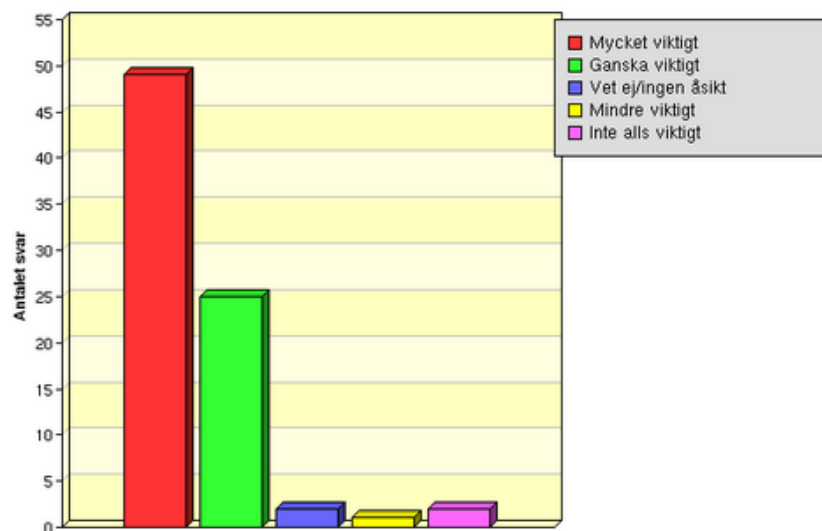

Figur 10. Svarsfördelning för enkätfrågan När vill du kunna kontakta läraren?

I webbenkätens del gällande tillgänglighet ombads vårdnadshavarna även uppge hur viktigt det är för dem att kunna kontakta läraren via e-post eller telefonmeddelande. Svarsfördelningen visar att majoriteten av vårdnadshavarna anser det vara viktigt eller ganska viktigt att kunna kontakt läraren på e-post eller via telefonmeddelande. Genom denna kan att vårdnadshavarna själva väljer när de vill kontakta läraren. Dock kan vårdnadshavarna inte alltid förvänta sig få svar av läraren eftersom denna typ av kontaktkanal ger läraren rätt att själv välja när hen vill besvara vårdnadshavarna. Svarsfördelningen kan ses i figur 11.

Hur viktigt är det för dig att kunna KONTAKTA LÄRAREN via/på E-post/telefonmeddelande

Svarens absoluta fördelning

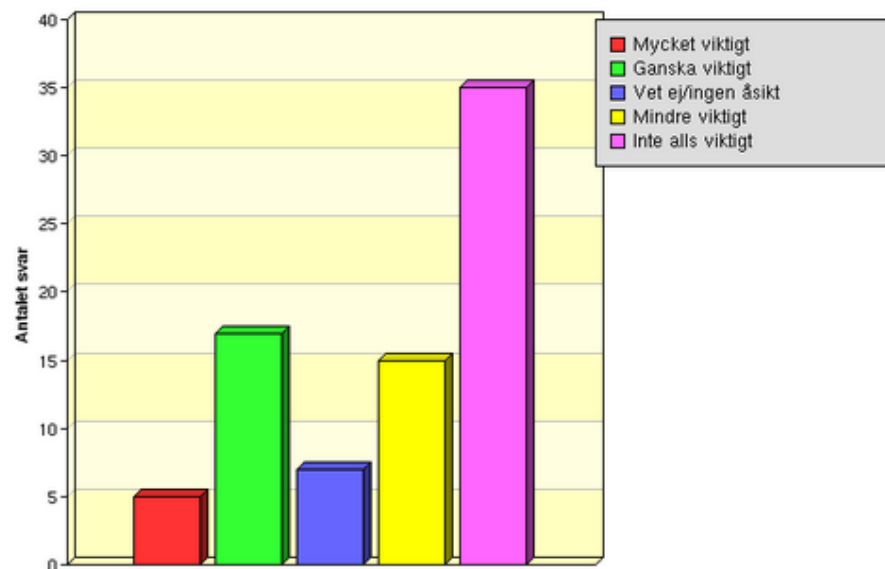

Figur 11. Svarsfördelning för enkätfrågan Hur viktigt är det för dig att kunna kontakta läraren på/via e-post/telefonmeddelande?

I webbenkätens del gällande tillgänglighet ombads vårdnadshavarna även uppge hur viktigt det är för dem att kunna kontakta läraren via samtal på lärarens privata telefon. Svarsfördelningen visar att det finns en stor spridning. Majoriteten av vårdnadshavarna anser att det inte är viktigt att kunna kontakta läraren via samtal på lärarens privata telefon. Dock visar svarsfördelningen att vårdnadshavarna inte är lika eniga i denna fråga eftersom ett relativt stort antal vårdnadshavare menar att det är ganska viktigt att kunna kontakta läraren på detta sätt. Svarsfördelningen kan ses i figur 12.

Hur viktigt är det för dig att kunna KONTAKTA LÄRAREN via/på
Samtal till lärarens privata telefon

Svarens absoluta fördelning

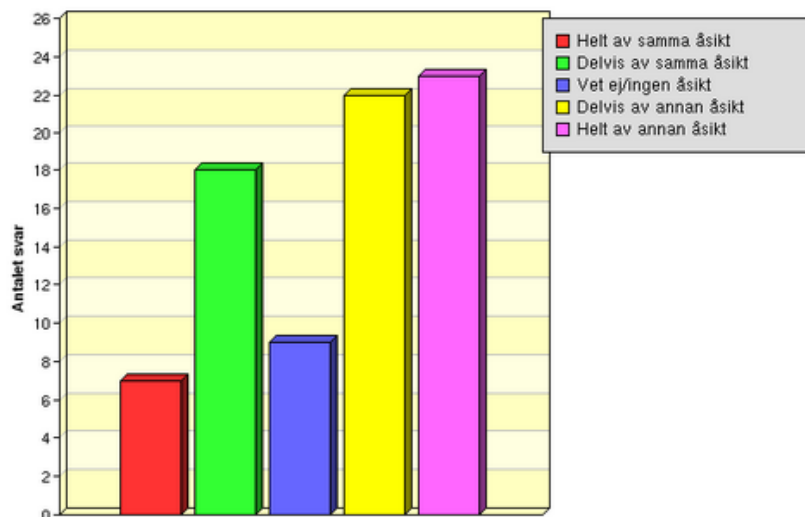
Figur 12. Svarsfördelning för enkätfrågan Hur viktigt är det för dig att kunna kontakta läraren via/på samtal till lärarens privata telefon?

Fostran

I webbenkätens del gällande fostran ombads vårdnadshavarna ta ställning till huruvida det hör till lärarens ansvar att tillrättavisa elever utanför skoltid. Svarsfördelningen visar att majoriteten av vårdnadshavarna inte anser att läraren ska tillrättavisa elever utanför skoltid. Dock visar spridningen att vårdnadshavarnas åsikter är delade i denna fråga. Ett relativt stort antal vårdnadshavare valde svarsalternativet *vet ej/ingen åsikt* vilket kan visa på att det är svårt att ta ställning till frågan. Svarsfördelningen kan ses i figur 13.

Svara på följande påståenden angående fostran och uppfostran
Det hör till lärarens ansvar att tillrättavisa barnet utanför skoltid

Svarens absoluta fördelning

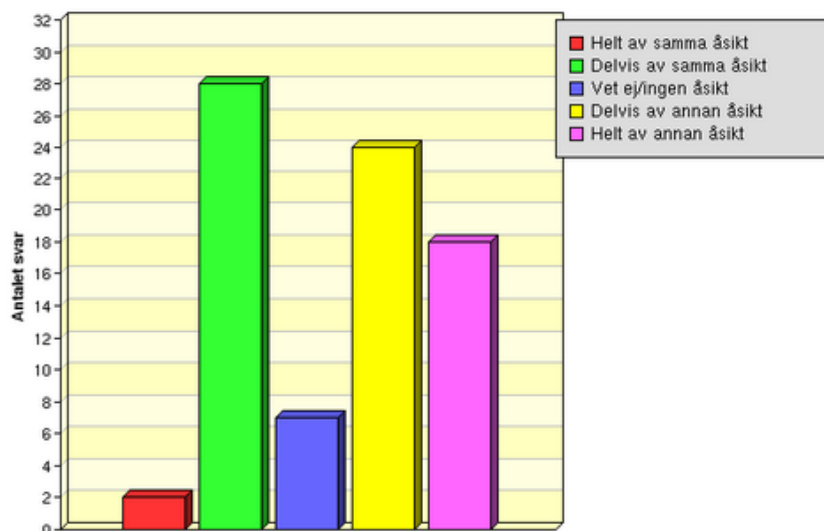

Figur 13. Svartsfördelning för vårdnadshavares åsikt om lärarens ansvar om att tillrättavisa elever utanför skoltid

I webbenkätens del gällande fostran ombads vårdnadshavarna ta ställning till huruvida elevers uppförande hör till lärarens ansvar. Svartsfördelningen visar att majoriteten av vårdnadshavarna delvis anser att läraren ansvarar för elevers uppförande. Dock visar spridningen att vårdnadshavarnas åsikter är delade i denna fråga. Sammanlagda antalet vårdnadshavare som valde svartsalternativen *delvis av annan åsikt* eller *helt av annan åsikt* var större än det sammanlagda antalet för svartsalternativen *delvis av samma åsikt* eller *helt av samma åsikt*. Svartsfördelningen kan ses i figur 14.

Svara på följande påståenden angående fostran och uppfostran
Det hör till läraren att ansvara för barnets uppförande

Svarens absoluta fördelning

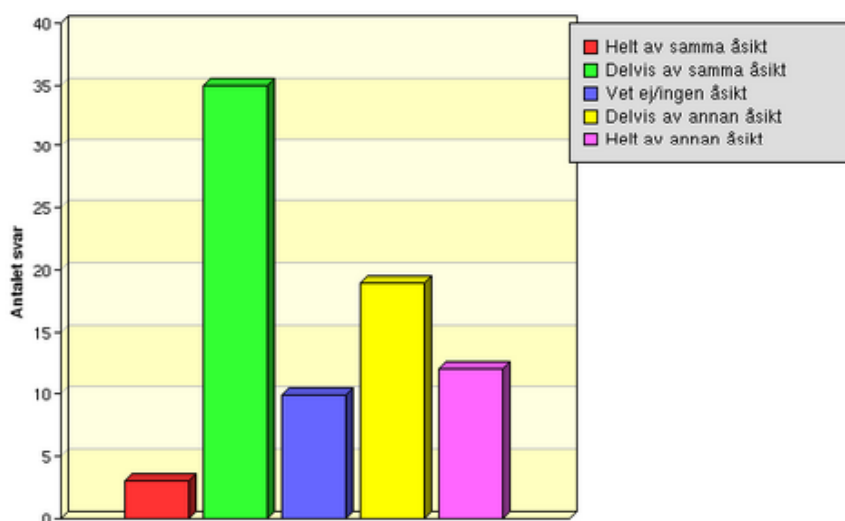
Figur 14. Svarsfördelning för vårdnadshavares åsikt om lärarens ansvar för elevers uppförande.

Lärares externa uppgifter

I webbenkätens del gällande lärares externa uppgifter ombads vårdnadshavarna ta ställning till huruvida det hör till lärarens ansvar att delta i klassaktiviteter som ordnas utanför skoltid. Svarsfördelningen visar att majoriteten av vårdnadshavarna delvis anser att det hör till lärarens ansvar att delta i klassaktiviteter ordnade utanför skoltid. Dock visar stapeldiagrammet att det sammanlagda antalet vårdnadshavare som valde svarsalternativen *delvis av annan åsikt* eller *helt av annan åsikt* var ungefär lika stort som det sammanlagda antalet för svarsalternativen *delvis av samma åsikt* eller *helt av samma åsikt*. Detta innebär att vårdnadshavarna inte är eniga i frågan. Svarsfördelningen kan ses i figur 15.

Svara på följande påståenden angående lärarens externa uppgifter
 Det hör till lärarens ansvar att delta i aktiviteter som ordnas av klassföräldrar
 eller klassen utanför skoltid

Svarens absoluta fördelning

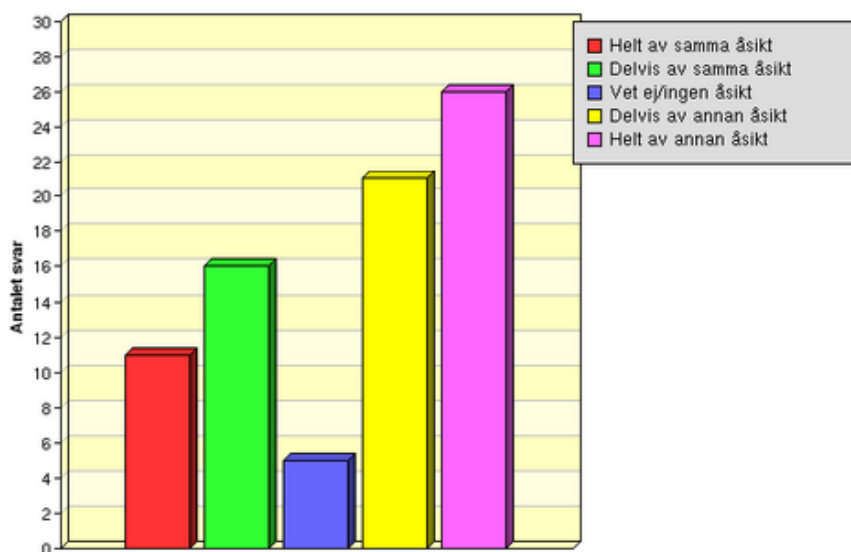

Figur 15. Svartsfördelning för vårdnadshavarna åsikt om lärarens ansvar att delta i klassaktiviteter som ordnas utanför skoltid.

I webbenkätens del gällande lärares externa uppgifter ombads vårdnadshavarna ta ställning till huruvida det hör till lärarens ansvar att påminna eleverna om läkartider. Svartsfördelningen visar att majoriteten av vårdnadshavarna anser att det hör till lärarens ansvar att påminna elever om läkartider. Dock visar spridningen att vårdnadshavarnas åsikter är delade i denna fråga. Sammanlagda antalet vårdnadshavare som valde svarsalternativen *delvis av annan åsikt* eller *helt av annan åsikt* var större än det sammanlagda antalet för svarsalternativen *delvis av samma åsikt* eller *helt av samma åsikt*. Svartsfördelningen kan ses i figur 16.

Svara på följande påståenden angående lärares externa uppgifter
Det hör till lärares ansvar att påminna barnen om läkartider

Svarens absoluta fördelning

Figur 16. Svartsfördelning för vårdnadshavarna åsikt om lärares ansvar att påminna eleverna om läkartider

6.2 Vårdnadshavares uppfattning om ansvarsområdena tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter

Nedan presenteras resultatet för analysen av hur medelvärdet för vårdnadshavares uppfattning om ansvarsområdena tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter förhåller sig till mittenvärdet för respektive område. För att analysera materialet gjordes engrupps T-test. Värdena för ansvarsområden kan ses i tabell 1.

Tabell 1. Minimi-, maximi-, mitten- och medelvärde för ansvarsområdena

	Tillgänglighet	Fostran	Lärares externa uppgifter
Antal frågor	33	9	5
Minimivärde	33	9	5
Maximivärde	165	45	25
Mittenvärde	66,5	18,5	10,5
Medelvärde	83,22	29,09	17,52
SD	13,05	7,68	3,38

Mittenvärdet för tillgänglighet var 66,5 medan medelvärdet var 83,22. Detta innebär att vårdnadshavarnas uppfattning om ansvarsområdet tillgänglighet var mer negativt (mindre viktigt) än det neutrala mittenvärdet för området. Det fanns en signifikant skillnad mellan vårdnadshavarnas medelvärde och mittenvärdet gällande tillgänglighet ($p < 0,05$).

Mittenvärdet för fostran var 18,5 medan medelvärdet var 29,09. Detta innebär att vårdnadshavarnas uppfattning om ansvarsområdet fostran var mer negativt (mindre viktigt) än det neutrala mittenvärdet för området. Vårdnadshavarna ansåg att ansvaret för fostran inte enbart är lärarens. Det fanns en signifikant skillnad mellan vårdnadshavarnas medelvärde och mittenvärdet gällande fostran ($p < 0,05$).

Mittenvärdet för lärares externa uppgifter var 10,5 medan medelvärdet var 17,52. Detta innebär att vårdnadshavarnas uppfattning om ansvarsområdet lärares externa uppgifter var mer negativt (mindre viktigt) än det neutrala mittenvärdet för området. Vårdnadshavarna ansåg att ansvaret för de externa uppgifterna inte enbart är lärarens. Det fanns en signifikant skillnad mellan vårdnadshavarnas medelvärde och mittenvärdet gällande lärares externa uppgifter ($p < 0,05$).

Utgående från ovanstående analyser konstaterades att vårdnadshavarna ansåg att de uppgifter som hör till tillgänglighet, fostran och externa uppgifter inte enbart är lärarens ansvar.

Eftersom antalet frågor för respektive ansvarsområde varierade, kunde endast en jämförelse av mittenvärdet mot medelvärdet inom respektive område göras.

6.3 Skillnader i vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavares utbildningsgrad

Nedan presenteras resultatet för analysen av skillnader i vårdnadshavares uppfattning om ansvarsområdena tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter utgående från utbildningsgrad.

Tillgänglighet

För att undersöka eventuella skillnader i vårdnadshavares uppfattningar om tillgänglighet beroende på utbildningsgrad, utfördes tvåvägs variansanalys (Two-way ANOVA). Resultatet för analysen av ansvarsområdet tillgänglighet visade på signifikanta skillnader i

vårdnadshavares uppfattning beroende på deras utbildningsgrad ($F(2, 76)=4,15$, $p<0,05$, $\eta_p^2=0,10$).

En signifikant skillnad ($p<0,05$) i uppfattning om tillgänglighet kunde ses mellan vårdnadshavare som hade examen på andra stadiet ($N=25$) respektive universitetsexamen ($N=34$). Dock fanns ingen signifikant skillnad ($p=0,06$) mellan vårdnadshavare som hade examen på andra stadiet respektive yrkeshögskoleexamen ($N=20$). Inga signifikanta skillnader ($p=0,99$) fanns mellan vårdnadshavare som hade yrkeshögskoleexamen respektive universitetsexamen. Deskriptiv statistik över vårdnadshavarnas uppfattning om ansvarsområdet tillgänglighet utgående från vårdnadshavarnas utbildningsgrad kan ses i tabell 2.

Vid jämförelse av medelvärdet för vårdnadshavarnas uppfattning om tillgänglighet utgående från utbildningsgrad konstaterades att vårdnadshavarna som hade examen på andra stadiet hade ett lägre medelvärde än vårdnadshavarna som hade yrkeshögskoleexamen respektive universitetsexamen. Detta innebär att vårdnadshavarna med examen på andra stadiet var mer positiva till ansvarsområdet tillgänglighet än vad vårdnadshavarna med yrkeshögskoleexamen respektive universitetsexamen var.

Fostran

För att undersöka eventuella skillnader i vårdnadshavares uppfattningar om fostran beroende på utbildningsgrad, utfördes tvåvägs variansanalys (Two-way ANOVA). Resultatet för analysen av ansvarsområdet fostran visade inga signifikanta skillnader i vårdnadshavares uppfattning beroende på deras utbildningsgrad ($F(2, 76)= 2,33$, $p=0,10$, $\eta_p^2=0,06$).

Ingen signifikant skillnad ($p=0,72$) i uppfattning om fostran kunde ses mellan vårdnadshavare som hade examen på andra stadiet ($N=25$) respektive universitetsexamen ($N=34$). Det fanns ingen signifikant skillnad ($p=0,11$) mellan vårdnadshavare som hade examen på andra stadiet respektive yrkeshögskoleexamen ($N=20$). Inga signifikanta skillnader ($p=0,33$) fanns mellan vårdnadshavare som hade yrkeshögskoleexamen respektive universitetsexamen. Deskriptiv statistik över vårdnadshavarnas uppfattning om ansvarsområdet fostran utgående från vårdnadshavarnas utbildningsgrad kan ses i tabell 2.

Vid jämförelse av medelvärdet för vårdnadshavarnas uppfattning om fostran utgående från utbildningsgrad konstaterades att vårdnadshavarna som hade examen på andra stadiet hade ett

lägre medelvärde än vårdnadshavarna som hade yrkeshögskoleexamen respektive universitetsexamen. Detta innebär att vårdnadshavarna med examen på andra stadiet ansåg att lärare har ett större ansvar för elevens fostran än vad vårdnadshavare med yrkeshögskoleexamen respektive universitetsexamen gjorde.

Lärares externa uppgifter

För att undersöka eventuella skillnader i vårdnadshavares uppfattningar om lärares externa uppgifter beroende på utbildningsgrad, utfördes tvåvägs variansanalys (Two-way ANOVA). Resultatet för analysen av ansvarsområdet lärares externa uppgifter visade inga signifikanta skillnader i vårdnadshavares uppfattning beroende på deras utbildningsgrad ($F(2, 76) = 2,32$, $p = 0,11$, $\eta_p^2 = 0,06$).

Ingen signifikant skillnad ($p = 0,29$) i uppfattning om lärares externa uppgifter kunde ses mellan vårdnadshavare som hade examen på andra stadiet ($N = 25$) respektive universitetsexamen ($N = 34$). Det fanns ingen signifikant skillnad ($p = 0,13$) mellan vårdnadshavare som hade examen på andra stadiet respektive yrkeshögskoleexamen ($N = 34$). Inga signifikanta skillnader ($p = 0,78$) fanns mellan vårdnadshavare som hade yrkeshögskoleexamen respektive universitetsexamen. Deskriptiv statistik över vårdnadshavarnas uppfattning om ansvarsområdet lärares externa uppgifter utgående från vårdnadshavarnas utbildningsgrad kan ses i tabell 2.

Vid jämförelse av medelvärdet för vårdnadshavarnas uppfattning om lärares externa uppgifter utgående från utbildningsgrad konstaterades att vårdnadshavarna som hade examen på andra stadiet hade ett lägre medelvärde än vårdnadshavarna som hade yrkeshögskoleexamen respektive universitetsexamen. Detta innebär att vårdnadshavarna med examen på andra stadiet ansåg att lärare har ett större ansvar för externa uppgifter än vad vårdnadshavare med yrkeshögskoleexamen respektive universitetsexamen gjorde.

Tabell 2. Deskriptiv statistik över vårdnadshavarnas uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavarnas utbildningsgrad

	Tillgänglighet			Fostran			Lärares externa uppgifter		
	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD
Totalt	79	83,22	13,05	79	29,09	7,68	79	17,52	3,38
Andra stadiet	25	77,24	9,27	25	27,16	6,87	25	16,40	3,35
Yrkehögskola	20	86,26	10,15	20	32,00	7,23	20	18,45	2,68
Universitet	34	85,82	15,53	34	28,79	8,18	34	17,79	3,62

6.4 Skillnader i vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavares familjesituation

Nedan presenteras resultatet för analysen av skillnader i vårdnadshavares uppfattning om ansvarsområdena tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter utgående från familjesituation.

Tillgänglighet

För att undersöka eventuella skillnader i vårdnadshavares uppfattningar om tillgänglighet beroende på familjesituation, utfördes tvåvägs variansanalys (Two-way ANOVA). Resultatet för analysen av ansvarsområdet tillgänglighet visade inga signifikanta skillnader i vårdnadshavares uppfattning beroende på deras familjesituation ($F(1, 77)=0,14$, $p=0,71$, $\eta_p^2=0,002$). Deskriptiv statistik över vårdnadshavarnas uppfattning om ansvarsområdet tillgänglighet utgående från vårdnadshavarnas familjesituation kan ses i tabell 3.

Vid jämförelse av medelvärdet för vårdnadshavarnas uppfattning om tillgänglighet utgående från familjesituation konstaterades att vårdnadshavarna som har första barnet i grundskolan ($N=30$) hade ett lägre medelvärde än vårdnadshavarna som har äldre barn som går eller har gått i grundskolan ($N=49$). Detta innebär att vårdnadshavarna som hade första barnet i grundskolan var mer positiva till ansvarsområdet tillgänglighet än vad vårdnadshavarna med barn som går eller har gått i grundskolan var.

Fostran

För att undersöka eventuella skillnader i vårdnadshavares uppfattningar om fostran beroende på familjesituation, utfördes tvåvägs variansanalys (Two-way ANOVA). Resultatet för analysen av ansvarsområdet fostran visade inga signifikanta skillnader i vårdnadshavares uppfattning beroende på deras familjesituation ($F(1, 77)=0,12$, $p=0,73$, $\eta_p^2=0,002$). Deskriptiv statistik över vårdnadshavarnas uppfattning om ansvarsområdet fostran utgående från vårdnadshavarnas familjesituation kan ses i tabell 3.

Vid jämförelse av medelvärdet för vårdnadshavarnas uppfattning om fostran utgående från familjesituation konstaterades att vårdnadshavarna som har äldre barn som går eller har gått i grundskolan ($N=49$) hade ett lägre medelvärde än vårdnadshavarna vars barn är det första i grundskolan ($N=30$). Detta innebär att vårdnadshavarna som har äldre barn som går eller har gått i grundskola ansåg att lärare har ett större ansvar för elevens fostran än vad vårdnadshavare vars barn är det första i grundskolan gjorde.

Lärares externa uppgifter

För att undersöka eventuella skillnader i vårdnadshavares uppfattningar om lärares externa uppgifter beroende på familjesituation, utfördes tvåvägs variansanalys (Two-way ANOVA). Resultatet för analysen av ansvarsområdet lärares externa uppgifter visade inga signifikanta skillnader i vårdnadshavares uppfattning beroende på deras familjesituation ($F(1, 77)=0,43$, $p=0,52$, $\eta_p^2=0,006$). Deskriptiv statistik över vårdnadshavarnas uppfattning om ansvarsområdet lärares externa uppgifter utgående från vårdnadshavarnas familjesituation kan ses i tabell 3.

Vid jämförelse av medelvärdet för vårdnadshavarnas uppfattning om lärares externa uppgifter utgående från familjesituation konstaterades att vårdnadshavarna som har första barnet i grundskolan ($N=30$) hade ett lägre medelvärde än vårdnadshavarna som har äldre barn som går eller har gått i grundskolan ($N=49$). Detta innebär att vårdnadshavarna vars barn är det första i grundskolan ansåg att lärare har ett större ansvar för externa uppgifter än vad vårdnadshavarna som har äldre barn som går eller har gått i grundskola gjorde.

Tabell 3. Deskriptiv statistik över vårdnadshavarnas uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från vårdnadshavarnas familjesituation

	Tillgänglighet			Fostran			Lärares externa uppgifter		
	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD
Totalt	79	83,22	13,05	79	29,09	7,68	79	17,52	3,38
Första barnet i grundskolan	30	82,50	9,60	30	29,47	6,34	30	17,20	2,55
Äldre barn i grundskolan	49	83,65	14,85	49	28,56	8,45	49	17,71	3,81

6.5 Sammanfattning av resultatet

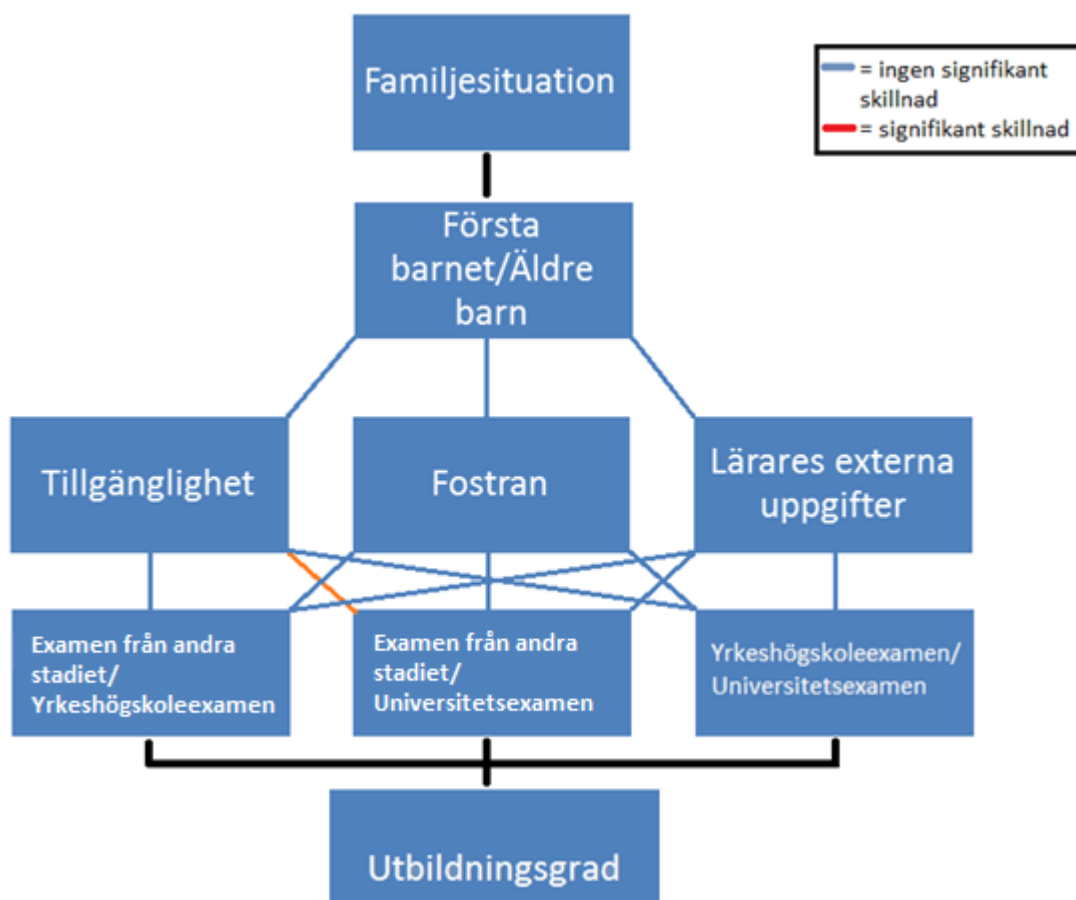
Resultatet för analyserna av medelvärden och mittvärden visade att vårdnadshavarna inte uppfattade frågor gällande ansvarsområdet tillgänglighet som särskilt viktiga. Gällande ansvarsområdena fostran och lärares externa uppgifter ansåg största delen av vårdnadshavarna att ansvaret för fostran och externa uppgifter är både lärarens och vårdnadshavarens ansvarsområde. Sammanfattning av resultatet för vårdnadshavarnas allmänna uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisning kan ses i figur 17.

Figur 17. Vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisning

Resultatet för analyserna av vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från utbildningsgrad visade endast signifikanta skillnader i vårdnadshavarnas uppfattning om ansvarsområdet tillgänglighet. Skillnaden i uppfattningarna kunde ses mellan vårdnadshavare med examen på andra stadiet och universitetsexamen. Det fanns inga signifikanta skillnader i vårdnadshavarnas uppfattning om fostran och lärares externa uppgifter. Resultatet för vårdnadshavarnas uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från familjesituation visade inga signifikanta skillnader för respektive ansvarsområde.

Sammanfattning av resultatet för vårdnadshavarnas uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från utbildningsgrad och familjesituation kan ses i figur 18.

Figur 18. Vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utgående från utbildningsgrad och familjesituation

Vid jämförelse av medelvärdena för de olika utbildningsgraderna visade dock resultatet att vårdnadshavarna med examen på andra stadiet var mer positiva till tillgänglighet samt att fostran och externa uppgifter var lärarens ansvar jämfört med vad vårdnadshavarna med de övriga utbildningsgraderna gjorde.

Resultatet för motsvarande jämförelse av medelvärden utgående från familjesituation visade att vårdnadshavarna vars barn var det första i grundskolan uppfattade ansvarsområdet tillgänglighet mer positivt och ansåg att läraren har ett större ansvar för externa uppgifter. Däremot ansåg vårdnadshavarna med äldre barn, som går eller har gått i grundskolan, att läraren har ett större ansvar för fostran.

7 Diskussion

I detta kapitel redogörs för hur undersökningens resultat står i relation till teorin. Vidare diskuteras för- och nackdelar med användningen av webbenkät som datainsamlingsmetod i undersökningen.

7.1 Resultatdiskussion

Vi har i avhandlingen undersökt skillnader i vårdnadshavare uppfattning om vad som hör till lärares ansvarsområden utöver undervisning. De ansvarsområden som undersökts är tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter. Ansvarsområdena har undersökts utgående från vårdnadshavarnas utbildningsgrad och familjesituation. Även en allmän analys av vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisning har gjorts.

Tallberg Broman (2013, s. 32) understryker att det har blivit allt svårare att avgöra vad som hör till vårdnadshavares respektive lärares ansvarsområden. Detta kan bero på att de juridiska styrdokumentet inte specifikt redogör för samarbetets omfattning och gränser för ansvarsområdena tillgänglighet och lärares externa uppgifter. De juridiska styrdokumentet nämner inga riktlinjer och ramar för kontakt som sker utanför skolan som exempelvis e-post och sociala medier. Omfattningen av ansvarsområdet fostran i de juridiska styrdokumentet är större än i de två andra ansvarsområdena men lagenliga gränsdragningar för fostransansvaret saknas.

Av de respondenter som deltog i undersökningen hade 25 (31,65 %) personer examen på andra stadiet, 20 (25,32 %) personer hade yrkeshögskoleexamen och 34 (43,04 %) personer hade examen från universitet. Svarsfördelningen mellan de olika utbildningsgraderna var relativt jämn. I en rapport från Lärarnas Riksförbund (2014, s. 16–19, 22) framgår att högutbildade vårdnadshavare har ett större intresse av att påverka undervisningen i skolan jämfört med lågutbildade vårdnadshavare. Rapporten visar även att det ökande intresset främst kan ses bland högutbildade vårdnadshavare. Sambandet mellan vårdnadshavares utbildningsgrad och delaktighet i barnets skolgång ses också i resultatet för vår avhandling eftersom svarsprocenten för vårdnadshavare med universitetsexamen är högst.

Persson och Tallberg Broman (2002, s. 265) konstaterar att vårdnadshavare från ett högresursområde har ett större intresse för att samarbeta med skolan jämfört med vårdnadshavare från ett lågresursområde. Detta stöder antagandet om utbildningsgradens

inverkan på vårdnadshavares delaktighet i barnets skolgång. Också Fredriksson (1995, s. 90, 104) poängterar att vårdnadshavarnas intresse för samarbete med skolan påverkas av deras egna erfarenheter av skolan och skolsystemet. Den för undersökningen höga deltagarprocenten för högutbildade vårdnadshavare kunde därför indikera på positiv inställning till skolgång eftersom dessa vårdnadshavare valt att vidareutbilda sig.

Resultatet för analysen av utbildningsgradens påverkan på vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden visade även att det fanns en signifikant skillnad mellan vårdnadshavarnas uppfattning beroende på om de var högutbildade eller lågutbildade. Dock kunde denna skillnad endast ses i resultatet för analysen av ansvarsområdet tillgänglighet. Gällande ansvarsområdena fostran och lärares externa uppgifter kunde inga signifikanta skillnader ses.

Tillgänglighet

I lagen om den grundläggande utbildningen (Lag om grundläggande utbildning, 1998) framkommer det att skolan och vårdnadshavare är skyldiga att samarbeta. Skolan innehar huvudansvaret för att upprätthålla ett samarbete mellan hem och skola (Arneberg, 1995, s. 13; Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 11). Dock är vårdnadshavares engagemang i samarbete och elevens skolgång viktigt för ett fungerande samarbete mellan hem och skola (Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 11).

Jämförelsen av medelvärden för tillgänglighet visade att vårdnadshavarna med examen på andra stadiet ansåg tillgänglighet vara aningen viktigare än vad vårdnadshavarna med yrkeshögskoleexamen och universitetsexamen gjorde. Vid jämförelse av medelvärden för tillgänglighet utgående från vårdnadshavarnas familjesituation ansåg vårdnadshavarna med första barnet i grundskolan att tillgänglighet var aningen viktigare än vad vårdnadshavarna med barn som går eller har gått i grundskolan gjorde.

En faktor som kan ha en inverkan på vårdnadshavares uppfattning om tillgänglighet kan vara att kontakten mellan vårdnadshavare och lärare inte längre nödvändigtvis behöver ske via skolan. Harkort-Berge och Nilarp (2012, s. 93–94) samt Tallberg Broman (2013, s. 33) konstaterar att kontaktkanaler som exempelvis samtal och e-post utanför skolmiljön har blivit allt vanligare. På grund av att vårdnadshavare lättare kan kontakta lärare genom dessa kontaktkanaler, kan vårdnadshavare uppfatta kontakt mellan hem och skola som en självklarhet. Resultatet visar att vårdnadshavarna inte ansåg tillgänglighet vara viktigt, vilket

kunde indikera på att vårdnadshavarna anser tillgänglighet vara en självklarhet. Dock visade resultatet för analysen av ansvarsområdet tillgänglighet utgående från utbildningsgrad, att vårdnadshavarnas åsikter om vikten av tillgänglighet varierar beroende på vårdnadshavarnas utbildningsgrad.

Fostran

Vårdnadshavare har det primära ansvaret för barns fostran (Barnskyddslagen, 417/2007; Eskelinen, 2001, s. 30; Hellsten, 2000, s. 16–23, 129; Utbildningsstyrelsen, 2004, s. 20; Utbildningsstyrelsen, 2007, s. 3). Dock har även skolan ett ansvar för att fostra eleverna samt samarbeta med och stöda vårdnadshavarna i deras fostransuppgift (Utbildningsstyrelsen, 2004, s. 12, 20). Carling och Cleve (2005, s. 14) samt Hougaard (2004, s. 27–28, 33–74) anser att samhällets syn på barn har förändrats. Hougaard (2004, s. 44–60) betonar att en följd av den förändrade synen är att vårdnadshavare är medvetna om de positiva effekter som aktivt fostransarbete medför för barnet. Detta har i sin tur resulterat i att vårdnadshavare är mer engagerade i fostranuppgiften.

Undersökningens resultat visade att vårdnadshavarna ansåg att fostransansvaret inte enbart är lärarens, vilket tangerar Hougards (2004, s. 44–60) forskning om att vårdnadshavare idag är mer engagerade i fostranuppgiften. Vårdnadshavarna med examen på andra stadiet ansåg att lärare har större ansvar för fostran än vad övriga respondenter ansåg. I resultatet framkom även att vårdnadshavarna som har äldre barn som går eller har gått i grundskolan ansåg att lärare har större ansvar. Jämförelsen av vårdnadshavarnas uppfattning om fostran utgående från utbildningsgrad och familjesituation visade att vårdnadshavarna oavsett utbildningsgrad och familjesituation ansåg att fostranuppgiften inte enbart tillhör läraren. Perssons och Tallberg Bromans (2002, s. 265) forskning om att vårdnadshavare från högresursområden har ett större intresse för att samarbeta med skolan kan tillämpas på resultatet eftersom vårdnadshavare med examen från andra stadiet ansåg lärare ha större ansvar för fostran än vad de övriga vårdnadshavarna gjorde. Detta indikerar på att lägre utbildning hos vårdnadshavare kan påverka intresset för barnets skolgång negativt.

Lärares externa uppgifter

Lärares externa uppgifter är uppgifter som läraren har trots att de inte är en del av läraruppgdraget exempelvis att lärarna ska påminna eleverna om läkartider och att lärarna ska delta i aktiviteter som klassen ordnar utanför skoltid. Resultatet för analysen av ansvarsområdet visade att vårdnadshavarna oberoende av utbildningsgrad och familjesituation ansåg att de externa uppgifterna inte enbart är lärares ansvar. Resultatet visade även att vårdnadshavare med examen på andra stadiet samt vårdnadshavare med första barnet i grundskolan ansåg att lärare har större ansvar för externa uppgifter än vad de övriga ansåg. Detta antar vi kan bero på att vårdnadshavare med första barnet i grundskola har mindre erfarenhet av och andra förväntningar på läraren och skolan än vårdnadshavarna som har äldre barn som går eller har gått i grundskolan.

Hougaard (2004, s. 144–145) anser att den omfattande omsorg som vårdnadshavare har för sitt barn i dagens samhälle även kan ses i skolvärlden genom att allt fler vårdnadshavare förväntar sig att lärare ska upprätthålla den höga servicenivå som vårdnadshavarna själva upprätthållit för sitt barn. Dock visade resultatet för vår analys att vårdnadshavarna oberoende av utbildningsgrad och familjesituation uppfattade att både vårdnadshavarna och läraren har ansvar för de externa uppgifterna.

De externa uppgifter som en hög servicenivå omfattas av kan resultera i höga krav på läraren (Hougaard, 2004, s. 145). Detta trots att lagen om den grundläggande utbildningen (628/1998) anger att lärare endast ansvarar för frågor, problem och situationer som berör skolan. Eftersom lärares uppgifter enligt lagen ska begränsas till skola och skolrelaterade frågor, uppstår en gråzon gällande lärares ansvar för externa uppgifter i och med vårdnadshavares allt större krav på att lärare ska ta ansvar för icke skolrelaterade ärenden. Problematiken ligger då i att lärare förväntas ansvara för mera än vad de juridiska styrdokumentet binder dem till.

7. 2 Metoddiskussion

En kvalitativ undersökning med till exempel intervju som metod fokuserar enligt Tidström och Nyberg (2012, s. 122) på ordets betydelse. Användning av exempelvis kvalitativ intervju skulle eventuellt ha gett en djupare insyn i vårdnadshavarnas tankar om och upplevelser kring lärares ansvarsområden utöver undervisningen eftersom vi vid intervju skulle ha kunnat lyfta fram ordets betydelse genom att respondenterna själva skulle ha fått formulera sina svar. Vid intervju skulle exempelvis relevanta följdfrågor kunna ställas och respondenternas frågor besvaras.

Eftersom vi som lärarstuderande inte hunnit erhålla yrkesmässig erfarenhet om läraryrkets alla områden ville vi göra ett förberedande arbete som skulle ge oss större insikt i aktuella och verkliga situationer och frågor i läraryrket. Därför gjorde fyra intervjuer med lärare som arbetar på fältet. Intervjuschemat som skapades inför intervjuerna innehöll de frågor gällande de tre ansvarsområdena: tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter. Efter att ha intervjuat de fyra lärarna kunde vi konstatera att de tre ansvarsområdena var väsentliga vid undersökning av lärares ansvarsområden utöver undervisning. Därför kunde till exempel information om verkliga situationer och frågor gällande de tre ansvarsområdena användas i utformandet av enkäten. Antalet intervjuer kunde ha varit fler till antalet, men vi ansåg att de fyra intervjuerna gav tillräckligt med material för att en ändamålsenlig webbenkät kunde skapas.

Det finns fem former av enkäter: post-, grupp- och datorenkät samt enkät till besökare och intresserade (Ejlertsson, 2005, s. 8–10, 23–24). Vi valde webbenkät (datorenkät) för att vi ville nå ut till så många respondenter som möjligt och på samma gång ha en kostnads- och tidseffektiv undersökning. Istället för datorenkät kunde postenkät, alternativt gruppenkät, ha använts eftersom vi vid användning av post- eller gruppenkät skulle ha reducerat antalet personer som ansvarade för förmedlingen av enkätinformationen till vårdnadshavarna. Detta eftersom vi i en sådan situation själva skulle ha ansvarat för förmedlingen av enkäten.

För att kunna skicka ut enkäten per post till respondenterna skulle tillgång till vårdnadshavarnas adresser ha behövts, vilket vi ansåg skulle ha en negativ inverkan på respondenternas anonymitet i undersökningen. Av samma orsak genomfördes inte en gruppenkät eftersom vi i sådant fall skulle ha kommit i kontakt med respondenterna vid svarstillfället. Den ekonomiska aspekten inverkade också på elimineringen av både post- och gruppenkät som metod eftersom båda alternativen skulle innebära större utgifter i jämförelse

med datorenkät. Skolan kunde ha ansvarat för utskick av postenkäter men detta skulle i sin tur ha lett till större arbetsbörda för skolans personal.

Innan webbenkäten skickades ut kontaktades den utbildningsansvariga personen i de tre städerna där undersökningen skulle utföras. Dessa personer skulle sedan distribuerade webbenkätens länk till alla svenskspråkiga skolor i respektive stad.

När webbenkäten skickades ut utgick vi från att de flesta i dagens samhälle har tillgång till datorer och internetuppkoppling. De vårdnadshavare som inte hade dator med internetuppkoppling kunde inte delta i undersökningen. Detta påpekar Dahmström (2011, s. 88–94), Dillman, Smyth och Christian (2009, s. 44–46), Eliasson (2013, s. 29) och Trost (2012, s. 141–144) att kan ses som en orsak till enkätbortfall.

Eftersom enkätbortfallet i respektive stad var stort misstänkte vi att respondenterna antingen valde att inte delta i undersökningen eller inte hade fått ta del av webbenkäten och påminnelserna om denna. En orsak till att respondenterna inte tog del av enkäten och påminnelserna kan ha varit att de personer som ansvarade för distribueringen fick för stor arbetsbörda i och med det arbete distribueringen innebar.

Det är allmänt känt inom skolvärlden att slutet på vårterminen är bråd för både lärare, elever och vårdnadshavare. Därför kunde vi konstatera att val av tidpunkt för utskick av enkäten inte var optimal samt att de utskick som ägde rum under höstterminens början gav större utdelning. Sammanfattningsvis kunde en del av undersökningens externa bortfall ha undvikits om antalet förmedlare skulle ha varit färre och tidpunkten för utskick av enkäten kan ha påverkat antalet inkomna svar.

Efter att ha skickat ut webbenkäten uppdagades tekniska problem. De tekniska problemen som uppstod kan ha orsakats av oss själva i samband med utformande av enkäten. För att minska riskerna att få tekniska problem kunde pilotundersökningen ha omfattats av ett större antal försökspersoner. En ny pilotundersökning kunde även ha gjorts innan den korrigerade versionen av enkäten skickades ut. Problemen som förekom i webbenkäten kan även ha resulterat i att respondenterna förlorade förtroende för undersökningen, vilket misstänktes vara en av orsakerna till det externa bortfall som förkom i undersökningen.

Genom att alla frågor i webbenkäten var obligatoriska uteslöts internt bortfall. Dock menar Trost (2012, s. 140) att obligatoriska frågor kan påverka svarsprocenten negativt genom att respondenterna på grund av svarskravet avbryter svarsproceduren. Eftersom respondenterna inte kunde lämna frågor obesvarade antog vi att det neutrala svarsalternativet *Ingen åsikt/Vet*

ej i många fall valdes när respondenterna inte ville ta ställning till en fråga eller ett påstående. Vid analys av det insamlade materialet förmodades det att respondenterna genom det neutrala svarsalternativet *ingen åsikt/ vet ej* gavs möjlighet att undvika ett ställningstagande till påståenden och frågor. Detta kan vara behövligt i vissa undersökningar, men eftersom denna undersökning fokuserade på vårdnadshavares tankar och åsikter var respondenternas svar korrekta oavsett ställningstagande. I efterhand ansåg vi att respondenterna egentligen borde ha kunnat ta ställning till ställda frågor. Genom att ta bort det neutrala svarsalternativet hade respondenterna varit tvungna att ta ställning till de slutna frågorna och därmed skulle materialet ha fördjupats.

En undersöknings validitet bestäms av hur väl undersökningen mäter det som forskaren avser att mäta (Eliasson, 2013, s. 16–17). För att höja validiteten i undersökningen kunde ett fåtal frågor omformulerats eller eliminerats eftersom dessa frågor i efterhand inte konstaterades tangera undersökningens syfte eller vara irrelevanta. Exempelvis frågorna om kön och yrke redogörs för i avhandlingen men svarar inte på forskningsfrågorna. Dock jämfördes inte respondenternas svar utgående från kön och yrke vilket innebär att validitet inte påverkades.

Reliabiliteten i en undersökning grundar sig på huruvida undersökningen går att upprepa med motsvarande resultat (Bell, 2006, s. 117; Eliasson, 2013, s. 14; Olsson & Sörensen, 2007, s. 75). Webbenkätens struktur, frågor och länk var den samma för alla respondenter. Dessa faktorer bidrar till att undersökningen kan upprepas. Möjlighet att upprepa en undersökning är en indikator på att undersökningen i fråga har hög reliabilitet. Holme och Solvang (1997, s. 80–81) anser också att en undersökning där alla respondenter får samma frågeformulär standardiserar en undersökning i den grad att generalisering möjliggörs.

Eftersom undersökningen gjordes i form av en webbenkät och vi därför inte kunde närvara när respondenterna svarade på enkäten, kunde inte likartade mätningssituationer garanteras. Trots att den utformade webbenkäten hade en hög reliabilitet, kunde lika hög reliabilitet efter att enkäten offentliggjorts inte garanteras på grund av respondenternas eventuella olika mätningssituationer.

Ejlertsson (2005, s. 10) påpekar att en risk med användning av en öppen webbenkät är att forskaren inte kan garantera att en respondent svarar endast en gång. Detta faktum kan ha påverkat resultatet och därmed reliabiliteten i avhandlingen. Vi kunde inte påverka förekomsten av flera svar av samma respondent i undersökningen eftersom enkätprogrammet som användes inte tillät oss begränsa antalet svar per respondent eller dator. Därför kan vi inte garantera att undersökningen går att upprepa med motsvarande resultat.

Respondenter som ombeds delta i en undersökning bör vara välinformerade om undersökningens syfte och genomförande innan de deltar (Holme & Solvang, 1997, s. 334–335; Olsson & Sörensen, 2007, s. 54–55). Eliasson (2013, s. 15) anser att välformulerade instruktioner är en viktig del av en god undersökning och påverkar en undersöknings reliabilitet. Vi kan konstatera att det utskickade informationsbrevet uppfyllde sitt syfte genom att de frågor vi fick från respondenterna endast berörde webbenkätens tekniska problem. Detta tyder på att brevet gav respondenterna tillräcklig information om undersökningens bakgrund, syfte och genomförande för att de skulle kunna delta i undersökningen.

Holme och Solvang (1997, s. 334–335) samt Olsson och Sörensen (2007, s. 54–55) anser att informationen som delges även ska upplysa respondenterna om att deltagandet i undersökningen är frivilligt. Detta informativa arbete kan ge undersökningen en etisk värdegrund. I vårt informationsbrev framgick det att deltagande i undersökningen inte var obligatoriskt samt att respondenterna garanterades anonymitet.

I avhandlingens forskningsprocess hade vi ett genomgående etiskt förhållningssätt. Ett fåtal respondenter kontaktade oss för att få hjälp angående frågor om de tekniska problem som uppstod i enkäten. Dessa respondenter förblev inte helt anonyma eftersom vi då kunde ta del av deras kontaktuppgifter. Dock behandlades deras uppgifter konfidentiellt under undersökningens gång och de inkomna svaren på enkäten kunde inte härledas till de respondenter som var i kontakt med oss. Detta innebär att de respondenter som kontaktade oss ändå var anonyma i undersökningen. Därför höll vi löftena om frivilligt deltagande och anonymitet, vilka utlovades respondenterna i informationsbrevet.

En undersöknings resultat är mer generaliserbart om den har hög validitet och reliabilitet (Olsson & Sörensen, 2007, s. 158). Även om undersökningen hade hög validitet och reliabilitet kunde det insamlade materialet inte generaliseras i den grad som eftersträvats. Orsaken till detta var det låga svarsantalet (N=79). De tre städernas sammanlagda antal vårdnadshavare som ombads delta i undersökningen (cirka 500) var mycket större än vad svarsantalet antyder.

Tidigare konstaterades att om vi själva skulle ha ansvarat för distribueringen av enkäten till vårdnadshavarna, kunde bortfall på grund av för många enkätförmedlare ha undvikits. Dock skulle detta förfaringssätt inte ha garanterat respondenterna anonymitet. Eftersom respondenterna i informationsbrevet lovades anonymitet i undersökningen, tillämpades därför inte detta distribueringssätt. I efterhand konstaterade vi att genom att personligen dela ut pappersenkäter till respondenterna kunde ha ökat antalet svar genom att fler respondenter

skulle ha mottagit enkäten. Dock skulle detta vara på bekostnad av respondenternas anonymitet i undersökningen. Genom att istället ha garanterat respondenterna att deras uppgifter skulle behandlas konfidentiellt kunde för avhandlingen mera ändamålsenliga metoder ha använts.

Våra förkunskaper om statistikprogrammet SPSS kunde gärna ha varit mer omfattande trots att vi fördjupat oss i kursmaterial och annan litteratur angående programmet. Genom ytterligare kunskapsfördjupningar kunde vi ha fått en större förståelse för hur vi på ett ändamålsenligt sätt kunde ha använt programmet och därmed fått ett mer omfattande resultat.

Vi har fördelat arbetet med de litteraturbaserade kapitlen mellan oss. Framställningen av resultatet och tillhörande diskussioner har gjorts tillsammans. Trots att de litteraturbaserade kapitlen har gjorts enskilt har de färdiga texterna alltid bearbetats av medskribenten. Fördelarna med att ha arbetat tillsammans i detta forskningsprojekt har varit att vi genom hela forskningsprocessen har kunnat granska varandras texter kritiskt, diskutera och analysera materialet samt stöda varandra i arbetet med avhandlingen. Koordinering av våra tidtabeller har ibland försvårat och förlängt arbetsprocessen. Dock har fördelarna med vårt samarbete övervägt nackdelarna.

7.3 Förslag på fortsatt forskning

Avhandlingen fokuserar på vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisning. Trots att vårdnadshavare var undersökningens fokusgrupp har lärare haft en betydande roll för forskningsprocessen eftersom webbenkäten baserades på lärares tankar och erfarenheter kring ämnet i fråga. Också vid distribueringen av enkäten fick lärare ta ett stort ansvar. Lärares betydande roll i avhandlingen väckte frågor kring eventuell fortsatt forskning med fokus på lärares uppfattningar kring sina yrkesmässiga ansvarsområden. Lärarfokuserad forskning är inte ovanligt, men forskning om lärares uppfattningar kring sina yrkesmässiga ansvarsområden är ännu ett relativt outforskat område. Även lärares ansvarsområden utöver undervisningen ur ett elevperspektiv kunde vara en behövlig forskningsaspekt i och med att barn idag ges allt större frihet i samhället.

Ansvarsområdena i avhandlingen omfattar inte lärares ansvar i undervisningen. Ur ett forskarperspektiv skulle det vara givande att undersöka huruvida lärares ansvarsområden utöver undervisningen, i detta fall tillgänglighet, fostran och lärares externa uppgifter,

påverkar hens undervisning. Blir undervisningen lidande på grund av de ansvarsområden lärare har utöver undervisningen?

För att få ett mer omfattande material kunde vår undersökning ha bestått av fler möjliga respondenter. Genom att skicka ut en kvantitativ webbenkät till exempelvis alla vårdnadshavare i Svenskfinland kunde resultatet generaliseras. För att få en mer fördjupad förståelse för vårdnadshavares uppfattning kan exempelvis kvalitativa intervjuer utföras. Utgående från det insamlade materialet från dessa kvalitativa intervjuer kan uppfattningar som vårdnadshavare i Svenskfinland har kartläggas och resultat kan ses som ett verktyg för att utveckla samarbetet mellan hem och skola.

I arbetet med avhandlingens kapitel om juridiska dokument gjordes en fördjupning i de nationella grunderna för den grundläggande utbildningen 2004. Dock tas en ny läroplan för den grundläggande utbildningen i bruk 1.8.2016 (Undervisnings- och kulturministeriet, 2012). Eftersom skolväsendet står inför förändring gällande läroplanen anser vi att forskning kring eventuella skillnader mellan tidigare och kommande läroplaner med fokus på lärares ansvarsområden skulle vara intressant. Detta eftersom lärares ansvarsområden utöver undervisning i den nuvarande läroplanen i många fall är en gråzon. Forskningen kunde visa på om samhällets förändringar har påverkat skolans rättigheter och skyldigheter.

Litteratur

- Anderson, F. (2012). Att leda specialpedagogiska insatser. I G. Berg, F. Sundh & C. Wede (red.), *Lärare som ledare - i och utanför klassrummet* (s. 191–208). Lund: Studentlitteratur.
- Arneberg, P. (1995). Introduksjon. Samarbeid skole - hjem. Premisser og forutsetninger. I P. Arneberg & B. Ravn (red.), *Mellem hjem og skole. Et spørsmål om magt og tillid* (s. 9–18). Oslo: Praxis.
- Aspfors, J. (2012). *Induction practices. Experiences of newly qualifies teachers*. Vasa: Painosalama.
- Aspfors, J., Bendtsen, M. & Hansén, S.-E. (2012). *Nya lärare möter skola och klassrum*. Vasa: Painosalama.
- Barnombudsmannen [u.å.]. *Vågar vi fostra? Barnombudsmannens 5-årsjubileumsseminarium 1.9.2010*. Hämtad 25 januari 2015, från <http://www.lapsiasia.fi/sv/aktuelt/stallningstaganden/stallningstagandet/-/view/1521979>
- Barnskyddslag (417/2007). 2 § *Ansvar för barnets välfärd* [Elektronisk version]. Hämtad 28 januari 2015, från <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=13.4.2007%2F417>
- Bell, J. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Bruce, H. (2013). Lärarna frustrerade på ökat pappersarbete. *Östra Nyland*. Hämtad 25 april 2015, från <http://on.fi/nyheter/2013-03-12/407786/lararna-frustrerade-pa-okat-pappersarbete>
- Cantell, H. (2011). *Vaikeat vanhemmat, kurjat kollegat. Ratkaiseva vuorovaikutus aikuisten kesken*. Juva: Bookwell.
- Carling, M. & Cleve, E. (2005). *Sopa lagom! Bättre balans i curlingfamiljen*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

- Dahmström, K. (2011). *Från datainsamling till rapport – att göra en statistisk undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Dillman, D. A., Smyth, J. D. & Christian, L. M. (2009). *Internet, mail and mixed-mode surveys. The tailored design method*. Hoboken: Wiley.
- Dysthe, O. & Igland, M. (2003). Vygotskij och sociokulturell teori. I O. Dysthe (red.), *Dialog, samspel och lärande* (s. 75–94). Lund: Studentlitteratur.
- Ejlertsson, G. (2005). *Enkäten i praktiken. En handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Eliasson, A. (2013). *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur.
- Esteve, J. M. (2000). The Transformation of the Teachers' Role at the End of the Twentieth Century: new challenges for the future. *Educational review*, 52(2), s. 197–207. Hämtad 30 mars 2015, från <http://aokk.jamk.fi/learning/educso/tekstit/TheTransformationofteachersroleartikkeli.pdf>
- Fairfield Stokes, E. (2014). I Am a Helicopter Parent-And I Don't Apologize. *Time*. Hämtad 30 mars 2015, från <http://time.com/3528619/in-defense-of-helicopter-parents/>
- Fredriksson, G. (1995). Föräldrasamarbete i förskolan. I P. Arneberg & B. Ravn (red.), *Mellem hjem og skole. Et spørsmål om magt og tillid* (s. 90–106). Oslo: Praxis.
- Grandelius, B. (2006). *Att sätta gränser. Ett villkor för växande*. Stockholm: Natur och kultur.
- Grönlund, Å., Englund, T., Andersson, A., Wiklund, M., Norén, I. & Hatakka, M. (2011). *Årsrapport Unosuno 2011*. Örebro universitet. Hämtad 14 april 2015, från <http://parkskolansitgrupp.bloggajamt.se/files/2012/05/%C3%85rsrapport-Unosuno-20112.pdf>
- Hargreaves, A. (1998). *Läraren i det postmoderna samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Harkort-Berge, P. & Nilarp, C. (2001). *Överlevnadshandbok för nya lärare*. Stockholm: Gothia.
- Heikkinen, H. L. T., Tynjälä, P., Jokinen, H., Hansén, S.-E. & Aspfors, J. (2011). Gruppmentorskap – livslångt och livsvitt lärande. I J. Aspfors & S.-E. Hansén (red.),

Gruppmentorskap som stöd för lärares professionella utveckling (s. 12–41).
Helsingfors: Söderströms.

Hellsten, T. (2000). *Föräldraskap. Makt med ansvar*. Göteborg: Cordia.

Holme, I. M. & Krohn Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Hougaard, B. (2004). *Curlingföräldrar och servicebarn*. Stockholm: Prisma.

Hultqvist, E. (2011). Om lärarnas förändrade yrkesvillkor [Elektronisk version]. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 16(3), s. 203–213. Hämtad 21 januari 2015, från <http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/viewFile/7896/6951>

Imsen, G. (2006). *Elevens värld*. Lund: Studentlitteratur.

Innovating Learning (2012). *Zone of Proximal Development*. Hämtad 3 februari 2015, från http://www.innovativelearning.com/educational_psychology/development/zone-of-proximal-development.html

Institutet för språk och folkminnen (2013). *Pronomenet hen. Att skilja på hen och hen*. Hämtad 6 mars 2015, från <http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.4aec91b214565240e191148/1398839699856/pronomenet-hen.pdf>

Jeynes, W. H. (2005). Parental involvement and student achievement: A meta-analysis. *Family involvement research digests*. Hämtad 14 april 2015, från <http://www.hfrp.org/publications-resources/browse-our-publications/parental-involvement-and-student-achievement-a-meta-analysis>

Kiviniemi, K. (2000). *Opettajien työtodellisuus haasteena opettajankoulutukselle*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Kopko, K. (2007). *Parenting Styles and Adolescents*. Cornell cooperative extension, Cornell University. Hämtad 31 mars 2015, från <http://www.human.cornell.edu/pam/outreach/parenting/research/upload/Parenting-20Styles-20and-20Adolescents.pdf>

- Kozulin, A. (1990). *Vygotsky's psychology. A biography of ideas*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Kristiansen, A. (1995). Når et samarbeid går i stå... Om tillit og mistillit i samarbeidet hjem - skole. I P. Arneberg & B. Ravn (red.), *Mellem hjem og skole. Et spørsmål om magt og tillid* (s. 19–25). Oslo: Praxis.
- Kroksmark, T. (2011). Lev S. Vygotskij. I T. Kroksmark (red.), *Den tidlösa pedagogiken* (s. 445–470). Lund: Studentlitteratur.
- Lag om grundläggande utbildning (628/1998). 14 § *Timfördelning om grunderna för läroplanen*, 25 § *Läroplikt*, 26 § *Fullgörande av läroplikten*, 29 § *Rätt till en trygg studiemiljö*, 16 § *Stödundervisning och specialundervisning på deltid*, 16 a § *Intensifierat stöd*, 17 § *Särskilt stöd*, 17 a § *Individuell plan för anordnande av undervisning* samt 18 § *Särskilda undervisningsarrangemang* [Elektronisk version]. Hämtad 28 januari 2015, från <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=1%C3%A4rare#L4P14>
- Lahey, J. (2013). Why Parents Need to Let Their Children Fail. *The Atlantic*. Hämtad 30 mars 2015, från <http://www.theatlantic.com/national/archive/2013/01/why-parents-need-to-let-their-children-fail/272603/>
- Landahl, J. (2006). *Auktoritet och ansvar. Lärares fostrans- och omsorgsarbete i historisk belysning* [Elektronisk version]. Arbetslivsinstitutet, Stockholms Universitet. Hämtad 25 februari 2014, från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:189916/FULLTEXT01.pdf>
- Landin, M. & Hellström, C. (2001). *Lärarledarskap*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.
- Lärarnas Riksförbund (2014). *Så påverkar föräldrarna undervisningen*. Hämtad 26 april 2015, från <http://www.lr.se/download/18.2da65afb14580de24bd683f6/1398331257659/S%C3%A5+p%C3%A5verkar+f%C3%B6r%C3%A4ldrarna+undervisningen+201404.pdf>
- Martin, A. & Pennanen, P. (2015). *Pedagogisk expertis i rörelse*. Hämtad 26 april, från <https://ktl.jyu.fi/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2015/g052.pdf>
- Metso, T. (2004). *Kotikoulu ja kasvatus: kohtaamisia ja rajankäyntejä*. Åbo: Painosalama.

- Moqvist, I. (1991). Anteckningar om fostran [Elektronisk version]. *Undervisningsserien*, 3(14). Pedagogiska institutionen, Umeå universitet. Hämtad 12 december 2014, från http://www.pedag.umu.se/digitalAssets/19/19761_antecknomfostran.pdf
- Normell, M. (2004). *Pedagogens inre rum- om betydelsen av känslomässig mognad*. Lund: Studentlitteratur.
- Normell, M. (2008). *Från lydnad till ansvar. Kunskapssyn, känslor och relationer i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Nätverket för Barnkonventionen [u.å.]. *FN:s konvention om barnets rättigheter* [Elektronisk version]. Hämtad 30 januari 2015, från <http://barnkonventionen.se/wp-content/uploads/2009/07/Barnkonventionenfullversion.pdf>
- Olsson, H. & Sörensen, S. (2007). *Forskningsprocessen. Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, S. & Tallberg Broman, I. (2002). Det är ju ett annat jobb. Förskollärare, grundskollärare och lärarstuderande om professionell identitet i konflikt och förändring [Elektronisk version]. *Pedagogisk forskning i Sverige, nr 4*. Hämtad 21 januari 2015, från <http://www.ped.gu.se/pedfo/pdf-filer/perstallb.pdf>
- Ravn, B. (1995). Intern evaluering i samvirke med forældrerne. I P. Arneberg & B. Ravn (red.), *Mellem hjem og skole. Et spørgsmål om magt og tillid* (s. 156–169). Oslo: Praxis.
- Sahlberg, P. (2012). *Lärdomar från den finska skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Statsrådet (2015). *Info om statsrådet*. Hämtad 29 januari 2015, från <http://valtioneuvosto.fi/statsradet>
- Steinberg, J. (2004). *Världens bästa fröken - När modern pedagogik fungerar*. Solna: Ekelunds förlag.
- Stenmo, C. (1997). *Ledarskap i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.

- Svenska Akademiens ordlista [u.å.]. *Curlingförällder*. Hämtad 24 januari 2015, från http://www.svenskaakademien.se/svenska_spraket/svenska_akademiens_ordlista/saol_p_a_natet/ordlista
- Tallberg Broman, I. (2013). Föräldrasamverkan i förändring. I A. Harju & I. Tallberg Broman (red.), *Föräldrar, förskola och skola* (s. 25–39). Lund: Studentlitteratur.
- Tidström, A. & Nyberg, B. (2012). Beskriv material och metoder. I B. Nyberg & A. Tidström, (red.), *Skriv vetenskapliga uppsatser, examensarbeten och avhandlingar* (s. 115–138). Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2012). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Undervisnings- och kulturministeriet (2012). *Regeringen avtalade om timfördelningsreformen*. Hämtad 18 mars 2015, från http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2012/06/VN_tuntijako.html?lang=fi&extra_locale=sv
- UNICEF [u.å.]. *Barnkonventionen* [Elektronisk version]. Hämtad 29 januari 2015, från <https://unicef.se/barnkonventionen>
- UNICEF (2015). *Somalia har ratificerat barnkonventionen!*. Hämtad 30 januari 2015, från <http://blog.unicef.se/2015/01/20/somalia-har-ratificerat-barnkonventionen/>
- Utbildningsstyrelsen (2004). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004* [Elektronisk version]. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. Hämtad 24 januari 2015, från <http://www02.oph.fi/svenska/ops/grundskola/LPgrundl.pdf>
- Utbildningsstyrelsen [u.å.]. *Läroplikt och skola*. Hämtad 29 januari 2015, från http://www.oph.fi/utbildning_och_examen/grundlaggande_utbildning/laroplikt_och_skola
- Utbildningsstyrelsen (2007). *Kvalitet i samarbete mellan hem och skola*. Helsingfors: Edita Prima.
- Väljörvi, J., Heikkinen, H. L. T., Hansén, S.-E. & Aspörs, J. (2011). Finländsk lärarutbildning som kontext för gruppmentorskap. I J. Aspörs & S.-E. Hansén (red.), *Gruppmentorskap som stöd för lärares professionella utveckling* (s. 43–53). Helsingfors: Söderströms.

Yle nyheter. *Läraryrket står inför förändringar. Läraryrket har förändrats mycket och ställer nya krav på lärare.* (2013). Hämtad 25 januari 2015, från http://vetamix.net/video/1%C3%A4raryrket-st%C3%A5r-inf%C3%B6r-f%C3%B6r%C3%A4ndringar_20639

Vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden

OBS! På enkätens andra sida under rubriken tillgänglighet förekommer frågan "Jag tycker att det är viktigt att kunna kontakta läraren pga. följande orsaker" två gånger. Ni behöver endast besvara DEN FÖRSTA versionen av frågan.

Allmänt

Kön ☐ Kvinna
☐ Man

Din utbildning (examen)

- ☐ Grundskola
☐ Yrkesexamen
☐ Studentexamen
☐ Yrkehögskoleexamen
☐ Universitetsexamen

* Ditt yrke idag

Har du äldre barn som går eller har gått i grundskolan?

- ☐ Nej, barnet är mitt första barn i grundskolan
☐ Ja, jag har äldre barn som går eller har gått i grundskolan

Följande >>

Sida 1 / 5

Järjestelmä Eduix E-lomake 3.1, www.e-lomake.fi

Tillgänglighet

Hur viktigt är det för dig att kunna KONTAKTA LÄRAREN via/på

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Vet ej/ingen åsikt	Mindre viktigt	Inte alls viktigt
Brev/lapp	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakthäfte	☐	☐	☐	☐	☐
E-post/telefonmeddelande	☐	☐	☐	☐	☐
Samtal till lärarens arbetstelefon	☐	☐	☐	☐	☐
Samtal till lärarens privata telefon	☐	☐	☐	☐	☐
Skolans kontaktkanal på internet (t.ex. Wilma, Fronter...)	☐	☐	☐	☐	☐
Sociala medier (t.ex. Facebook, Twitter...)	☐	☐	☐	☐	☐
Utvecklingssamtal/föräldramöte	☐	☐	☐	☐	☐

Annat

* När vill du kunna kontakta läraren? (Under vilka dagar och vilka tider)

Jag tycker att det är viktigt att kunna kontakta läraren pga. följande orsaker

	Helt av samma åsikt	Delvis av samma åsikt	Vet ej/ingen åsikt	Delvis av annan åsikt	Helt av annan åsikt
Läxor	☐	☐	☐	☐	☐
Sjukfrånvaro	☐	☐	☐	☐	☐
Läkartider	☐	☐	☐	☐	☐
Resor	☐	☐	☐	☐	☐
Problem inom familjen	☐	☐	☐	☐	☐
Rådfråga läraren angående icke skolrelaterade ärenden	☐	☐	☐	☐	☐
Förenings- och klubbverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐
Barnets fritid	☐	☐	☐	☐	☐

Hur viktigt är det för dig att läraren KONTAKTAR DIG via/på _____

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Vet ej/ingen åsikt	Mindre viktigt	Inte alls viktigt
Brev/lapp	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakthäfte	☐	☐	☐	☐	☐
E-post/telefonmeddelande	☐	☐	☐	☐	☐
Telefonsamtal	☐	☐	☐	☐	☐
Skolans kontaktkanal på internet (t.ex. Wilma, Fronter...)	☐	☐	☐	☐	☐
Sociala medier (t.ex. Facebook, Twitter...)	☐	☐	☐	☐	☐
Utvecklingssamtal/föräldramöte	☐	☐	☐	☐	☐

Annat

* När vill du att läraren kontaktar dig? (Under vilka dagar och vilka tider)

Jag tycker att det är viktigt att läraren kontaktar mig pga. följande orsaker _____

	Helt av samma åsikt	Delvis av samma åsikt	Vet ej/ingen åsikt	Delvis av annan åsikt	Helt av annan åsikt
Läxor	☐	☐	☐	☐	☐
Barnets uppförande	☐	☐	☐	☐	☐
Barnets matvanor	☐	☐	☐	☐	☐
Icke skoldrelaterade evenemang	☐	☐	☐	☐	☐
Förenings- och klubbverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐
Sjukdomsepidemier (t.ex. löss, influensa...)	☐	☐	☐	☐	☐

Annat

1

Svara på följande påståenden angående tillgänglighet

	Helt av samma åsikt	Delvis av samma åsikt	Vet ej/ingen åsikt	Delvis av annan åsikt	Helt av annan åsikt
Läraren ska anpassa tiden för utvecklingssamtal enligt vårdnadshavarnas önskan	☐	☐	☐	☐	☐
Läraren har rätt att bestämma när vårdnadshavarna kan kontakta honom/henne	☐	☐	☐	☐	☐
Vårdnadshavarna ska ges tillgång till lärarens privata telefonnummer (både hem- och mobiltelefon)	☐	☐	☐	☐	☐
Vårdnadshavarna ska ha möjlighet att diskutera om barnet på lärarens fritid	☐	☐	☐	☐	☐

Fostran och uppföstran

Svara på följande påståenden angående fostran och uppföstran

	Helt av samma åsikt	Delvis av samma åsikt	Vet ej/ingen åsikt	Delvis av annan åsikt	Helt av annan åsikt
Det hör till lärarens ansvar att observera barnets matvanor under skoltid	☐	☐	☐	☐	☐
Det hör till läraren att ansvara för barnets personliga hygien under skoltid	☐	☐	☐	☐	☐
Det hör till lärarens ansvar att tillrättvisa barnet utanför skoltid	☐	☐	☐	☐	☐
Det hör till lärarens ansvar att informera vårdnadshavarna angående händelser som skett utanför skoltid	☐	☐	☐	☐	☐
Det hör till läraren att ansvara för barnets uppförande	☐	☐	☐	☐	☐
Det hör till lärarens ansvar att informera vårdnadshavarna om barnens spelvanor (t.ex. dataspel, tv-spel...)	☐	☐	☐	☐	☐
Det hör till lärarens ansvar att informera vårdnadshavarna om barnens internetanvändning	☐	☐	☐	☐	☐
Det hör till lärarens ansvar att informera vårdnadshavarna om barnens aktivitet och beteende på sociala medier	☐	☐	☐	☐	☐
Det hör till lärarens ansvar att informera barnen om lämpliga sovvanor	☐	☐	☐	☐	☐

<< Föregående

Följande >>

Sida 3 / 5

Järjestelmä Edux E-lomake 3.1, www.e-lomake.fi

Lärares externa uppgifter

Svara på följande påståenden angående lärarens externa uppgifter

	Helt av samma åsikt	Delvis av samma åsikt	Vet ej/ingen åsikt	Delvis av annan åsikt	Helt av annan åsikt
Det hör till lärarens ansvar att påminna barnen om läkartider	☐	☐	☐	☐	☐
Det hör till lärarens ansvar att påminna barnen om kommande aktiviteter utanför skoltid	☐	☐	☐	☐	☐
Det hör till lärarens ansvar att påminna barnen om klubb- och föreningsaktiviteter utanför skoltid	☐	☐	☐	☐	☐
Det hör till lärarens ansvar att delta i aktiviteter som ordnas av klassförelärdar eller klassen utanför skoltid	☐	☐	☐	☐	☐
Det hör till lärarens ansvar att sammanställa barnets läxor vid sjukfrånvaro	☐	☐	☐	☐	☐

<< Föregående

Följande >>

Tack för att du deltar i vår undersökning!

Sida 4 / 5

Järjestelmä Eduix E-lomake 3.1, www.e-lomake.fi

Intervjustruktur för lärarintervjuer

- Allmänt (Hur länge har hen arbetat som lärare? Stor/liten skola? Vilka klasser?)
- Utmaningar som ny lärare? (Jämför utmaningar förr och nu)
- Berätta om dagens gråzoner eller utmaningar. Har dessa förändrats under lärarkarriären?

Tillgänglighet

- På vilket sätt sker kontakten? (lärare -> vårdnadshavare, vårdnadshavare -> lärare?)
- När sker kontakten? (Vem bestämmer när kontakten får äga rum? Vilka "regler" följer läraren?)
- Orsak till kontakten?
- Har förändring skett?
- Kontakt via sociala medier?

Fostransansvar

- Hur långt ska läraren vara beredd att gå gällande fostran?
- Är linjerna för fostransansvaret otydliga?
- Har förändring skett?
- Är läraren ansvarig för fostran utanför skolan? (Exempelvis underårig som röker på fritiden)

Lärares externa uppgifter

- Förväntas läraren ansvara för saker som inte hör till skolan? Varför? Exempel?
- Lärarens ansvar för saker/eventemang utanför skoltid?

Bästa vårdnadshavare,

Vi är två klasslärarstuderande vid Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi i Vasa som i vår magisteravhandling vill undersöka aspekter på lärares ansvarsområden. Då vi anser att vårdnadshavarna har en betydande roll i ett fungerande samarbete med läraren, vill vi i vår undersökning fokusera på vårdnadshavarna. Vi vill därför undersöka vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden utöver undervisningen.

Vi har valt att i undersökningen rikta oss till alla vårdnadshavare som har barn i årskurs tre och/eller fyra i **** stad. Undersökningen görs i tre städer, varav **** stad är en av dem. **** stad kommer **INTE** att nämnas vid namn i undersökningen. Utöver information om bland annat vårdnadshavarens utbildning, kön och yrke är vårdnadshavarnas deltagande **ANONYMT**.

Enkäten tar cirka fem minuter att besvara. När Ni har svarat på webbenkäten skickas den vidare elektroniskt till vårt enkätprogram. Alla vårdnadshavares svar samlas i vårt program, men vi ser inte vem som svarat på undersökningen. Ert deltagande förblir alltså anonymt.

Vi skulle vara mycket tacksamma om Ni deltar i vår undersökning om vårdnadshavares uppfattning om lärares ansvarsområden!

Klicka på följande länk för att komma till den korrigerade enkäten:

<https://survey.abo.fi/lomakkeet/5567/lomake.html>

(Om Ni inte får upp enkäten genom att klicka på länken kan Ni kopiera länken, öppna Er webbläsare och sedan klistra in länken i webbläsarens adressfält.)

Skicka in Era svar senast 23.10.2014.

Med vänliga hälsningar
Hanna Haagensen (hanna.haagensen@abo.fi)
Jenny Brännkärr (jenny.brannkarr@abo.fi)

Ta gärna kontakt med oss om Ni har ytterligare frågor om undersökningen!